

sæpius prodiret, a Jureto primum editum Paris., 1585, dein in Bibliothecis Patr. Parisiensibus ac Coloniensi, in appendice Bigneana, p. 852, aliisque veterum poetarum Christianorum collectionibus. Paulino demum Petricordiensi restitutum prodit in Bibliotheca Patr. novissima tom. VI, pag. 297, et seorsim a Christiano Daumio una cum Fr. Jureti Commentariis, Casp. Barthii animadversionibus, Jo. Fr. Gronovii notis, suoque notarum Spicilegio editum Lipsiæ, 1686, in-8°. Porro exstat Paulini nostri *Carmen breviusculum, de Visitatione nepotuli sui, Vita sancti Martini subjunxi solitum*, et alia quædam opusculorum deperditorum fragmenta, quæ ibidem reperiuntur. Cæterum Paulinum quemdam Petricoriensi nostro æqualem memorat Gennadius (*De Script. Eccl.* c. 68); qui composuit tractatus aliquot de Initio Quadragesimæ, de Die dominico Paschæ, de Obedientia, de Pœnitentia, et de Neophytis. Ex opusculis istis, cujuscumque demum Paulini fuerint, nil hodie superest.

ANNOTATIO IN SEQUENTES LIBROS.

Sex isti libri de Vita S. Martini non sunt Paulini Nolani, sed Paulini Petricordii, qui 30 circiter annis vixit ab obitu Nolani, opusque illud suum dicavit Perpetuo Turonensi archiepiscopo qui præfuit concilio Turonensi anno 480. Vide notas Sirmondi ad epistolam 11 libri viii Sidonii Apollinaris.

BELLARMINUS

DE SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS IN EDITIONE ANNI 1617.

Libri sex de Vita S. Martini non possunt esse S. Paulini Nolani; auctor enim eorum librorum meminit Paulini Nolani, et se ejusdem nominis esse testatur, et sextum librum scribit ad Perpetuum Turonensem episcopum, qui sedit sub annum 470.

FRANCISCUS JURETUS

PETRO PITHOËO I. C. PRÆSTANTISSIMO S.

Paulini libros de Vita et Gestis divi Martini quos ad me nunc nuper misisti, Pithoëe præstantissime, legi cum voluptate cumque stomacho. Voluptati fuit sanctissimi doctissimique poetæ memoria, et ingenii tabulæ tanquam e naufragio superstitis: stomachum movit innumerus mendorum et errorum numerus, quibus adeo indigne membranæ corruptæ, ut inter legendum sæpiusculæ librarii manibus penam impre-

carer quæ falsi crimen admiserant. Quid enim? vix unus hic versus exstitit quin eversus: orationis plus erat quam rationis: nutabant syllabæ, nutabant verba; cum pedibus claudis nihil prorsus stabat. Denique vix sensus ullus quin nullus, ut quot litteræ, tot literæ potius viderentur. Credo, voluit descriptor poetam sibi in omnibus fieri similem. Ut enim Paulinus dum vixit, maximis fortunæ opibus abjectis, sua ipsemet profudit, factus inopibus dives, inops sibi diviti: sic librarius in Paulini scriptis novas opes vidit et simul invidit. Itaque prodidit et perdidit, qui timebat ne Dominum proderent, ne perderent. Sed hac æqualitate quid inæqualis? Abjecerit olim Paulinus bona fortunæ, volens et consulto consilio. Bonis quidem ingenii, libellis dico suis, non nisi invitus carere potest. Illa enim pro stolidis duxit, ista pro solidis. Ego vero ferre nec debui, nec volui nudum toties denudari. Quare usus judicio veteris tui codicis, vestigia rerum amissarum persecutus sum, et multa detracta Paulino tandem reddidi, omnia redditurus ornamenta si alterum exemplar affuisset auxilio. Spero tamen, Pithoëe, futurum aliquando singulari tua diligentia, ut secundum exemplar habeam, quo possit plane restitui in integrum. Nam cur hoc non sperem, qui hoc fato natus es, ut veterum libros sagaciter quæras, quæsitos feliciter reperias, repertos benigne studiosis communices? Perge igitur, oro te, perge alacriter, et Paulini cæteras reliquias e tenebris erue. Sic enim sacrum vatem habebimus, qui lynam argutam manibus, qui fronti pallentes hederas et lauros revirescentes palmasque lemniscatas recipiet. Ad me quod attinet, præstabo quam licebit operam istiusmodi scriptoribus, in quibus etsi hactenus alii laborarunt, non pauca tamen castiganda supersunt: ut non videatur actum agere qui quod egerunt iterum aget sedulo. De singulis alias. Nunc de Paulino, quem tuis consecro virtutibus, quando placuit unum vel alterum e numero seligi, qui subeat judiciorum aleam. Tuum erit, Pithoëe, manum redeunti porrigere, et molliter amplexari hospitem, qui nudus et hispidus a te missus, a me remissus cum cultu et nitore, prodibit audentius, si habitum et faciem novam in illo probaveris. Vale, vir præstantissime: et cum studiosos ames quia merentur, ama me ut merear. Dat. cal. Jul. 1585.

B. PAULINI DE VITA SANCTI MARTINI LIBRI SEX. LIBER PRIMUS.

Sparserat in toto lumen venerabile mundo
Christus Evangelici reserans mysteria regni.
Sed quia non omnes virtutum operatio gentes
Moverat, et fragili dubitarent credere sensu

Quidquid ab æternis vulgasset nuntius oris,
(Nam verbis comperta movent præsentia rebus,
Suadentur non visa quidem, sed visa probantur.)
Ille ergo in totum cui par miseratio mundum,

Sevit et in nostris miracula plurima terris
 Donans extremis Martini insignia Gallis.
 Quem procul in nostram misit secunda salutem
 Pannonia, haud humili generatum stirpe: tribunus
 Nam genitor, clarus meritorum laude; sed iste
 Nobilior patribus tam clarus qui patre Christo
 Sprevit sacrilegos, bene degener, in patre ritus.
 Vix etenim decimo senior jam moribus anno
 Transit ad sacram constanti pectore legem,
 Signavitque crucis sanctam munimine frontem.
 Non illi in tenero mens lubrica pectore: tota
 Præceptum servare Dei, vel nosse voluntas:
 Conventus vitare hominum, secreta beati
 Scire eremi, spretoque Deum cognoscere mundo,
 Linquere terrenas sublimi pectore curas.

Hæc vix bisseis cum mollioretur in annis,
 Præclusa est tanti sublimis gloria facti,
 Sed meritum munerante Deo qui velle probavit.
 Præcipit Augustus delecta ad bella parando
 Accingi cunctam veterano germine prolem.
 Quid non livor agat? Prodit pater, armaque nato
 Ingerit, heu! tanti pietas obstita pericli.
 Quin potius si quem recipit mens saxea sensum
 Cresce tuis titulis, magis laus est nam tua vinci.
 Cerne pio tantum quæ gesserit omnia voto.
 Si bona sunt, imitare libens. Sin ardua, gaude.
 Vincitur Christi miles pro milite sæcli,
 Sed mens non trahitur, nec cor cum carne ligatur.
 Vana tyrocinii sunt nomina, militat olim
 Qui captus proprii per plurima praelia regis
 Vicit avaritiam, debellavitque superbam
 Luxuriam, prostrata jacet jam viribus hujus
 Ambitio, et firmam fugit furor, iraque mentem,
 Excedensque omnes funesta superbia culpas.
 Unum progressus socium sibi vix sibi ire
 Non opere astrictum, sed solo nomine servum.
 O felix, cui tale jugum tam grata paravit
 Conditio, ut de sorte tua contendere tecum
 Nobilium possint certantia vota virorum;
 Si liceat servire tamen: sed tu quoque duram
 Cogèris ad legem nascendi lege solutus;
 Nam tibi subjecti servit devotio sancti,
 Idem habitus, paræ communis copia mensæ:
 Hic prior obsequiis, ne saltem^a noscere possit
 Prælatum domino quævis solertia servum.

Hic jam cum paribus quæ gratia, quamque mo-
 [deste
 Ipsos subdiderat dilectio vera priores,
 Tum sumendorum districtio quanta ciborum
 Ne distenta citum vitarent viscera sensum,
 Nec premeret vigilem membrorum sarcina mentem
 Ut divisa inopi præberet copia partem,
 Quæque unum obrueret, melius refoveret utrum-

[que:
 Nam sic supplicibus diviserat omnia egenis
 Ut sola exesis superessent tegmina membris;
 Cum subito horrentis glacialis frigore bromæ
 Nudus in occursum properat, vix verba frenenti
 Dimidiatis præfracta sono, sed causa loquelam

^a *Saltem*, non *saltem* habet semper v. c.

A Expediit et linguæ partes proclamat ærumna.
 Prætereunt emicti fastiditque querelam
 Despexit misero locupletum insaniam risu.
 Substitit incertus confuso pectore sanetus
 Quid faceret, nam votum aderat, substantia deerat,
 Suspendit saltim cunctantis vel mora factum.
 Sola superfuera corpus tectura beatum
 Ut semper duplicata chlamys, quæ frigus et imbrem
 Ventorum et rabiem geminato arceret amictu.
 Nam sic truncatam compensat pendula partem
 Si quod defuerit capiti crevisse calore
 Sentiat, adjecto tepefactum vellere corpus.

Verum hæc districti felix sententia voti
 Amovet, et tanquam cordis dispendia damnet,
 Quod sic malluerit trepidare cautela fidei
 B Adjectam membris duplicato tegmine partem
 Concessissè uni quam divisissè duobus,
 Nec mora tardat opus, sed transit dextera votum,
 Expediit et factum quidquid mens vidit agendum,
 Stringitur invictus sine crimine vulneris ensis,
 Et mediam resecat miseratio prodiga partem,
 Pejorem sibi credo legens; tum membra tremantis
 Obteggit, et tradens aliquem de veste teporem,
 Jam levior habitu recipit de frigore partem.
 O felix virtute tua miracula vincens
 Omnia, et excedens Domini præcepta jubentis!
 Ille etenim modico contentos nos jubet esse,
 Nec servare duas vestès, tu dividis unam.
 Aspiciunt omnes: aliideformia rident
 Tegmina, nec cernunt magis verum in corde decorem;

C Ast alii secum compuncto corde queruntur
 Justitiam potuisse inopis decernere egentem,
 Divite quod censu substantia larga negasset.
 Nec mora quin tanto reddatur palma triumpho.
 Nam vix defessus stratos rejecerat artus
 Admittens tenuem vigili sed corde soporem,
 Nec sopor illud erat, quia mens attenta vigilat.
 Cum subito ante oculos larga mercede benignus
 Astitit, inque suo vestitus paupere Christus
 Aptavit propriis felicia tegmina membris.
 O vere pretiosa chlamys! quid tale vel ostro
 Vel ducto in filum pensis rutilantibus auro
 Insignes merere habitus? quid serica tactu
 Lævia, vel docte expressis viventia signis.
 Ille hominum terræque Deus, pontique, polique
 D Omnia qui tribuit, sine quo nihil, ipsaque cujus
 Quæ dedimus, vel qui dedimus, donumque datorque
 Hac ope ditatur, numeret si lucra salutis.
 Nec tamen hinc saltim stabilem jactantiam mentem
 Concutit, aut vanum persensit corle tumorem.
 O virtus vicina Deo nil ducere laudi
 Cum laudanda geras, nec nostro ascribere factis
 Quæ facimus sanctoque minus laudari actu!
 Jam certe securus erat de iudice tanto;
 Sed non erigitur, vel per consortia Christi
 Augent visa fidem, sancto renovata lavacro
 Membra nitent, sumuntque parem cum corde de-

Atque novum pariunt fontis mysteria corpus. [coram

Et tamen hoc senio morum carnisque refulgens
 Quattuor abustris geminos minus egerat annos.
 Credo equidem quod tota prius præcordia sanctus
 Spiritus irrigui ditavit flumine doni,
 Ut quondam sanctus felicia munera Petrus
 Præmissa a Domino jam tali in milite vidit.
 Quisnam, queso, bonus sic consummare valebit
 Ut cœpit teneris felix Martinus in annis?
 Et tamen ista gerens se nec cœpisse putabat
 Quod vixdum geminis paulum tardaverat annis,
 Jam meritis monachus, sed solo nomine miles,
 Rumpere calcati jam vana vocabula mundi:
 Spondentes spectant consortia sancta tribuni
 Ut parvam justamque moram mox Judice Christo
 Pensaret geminata salus per vota duorum.

Interea fractis irrupto limite claustris
 Gallica rura ferus populari cœperat hostis.
 Obvius ire parat princeps, cunctosque maniplos
 Imperio, hortatu, prece, largitione vocatos
 In bellum cogit, nam quos formido retentat
 Munera sollicitant et vincunt dona timorem.
 Sed mens plena Deo metuit nihil, omnia tenit,
 Terrorem irridet, terrena et munera calcat.
 Ergo ubi prægredi donum sumpserit, priore
 Ordine transcurso, sanctus de more citatur.
 Respuit instantis præsentia munera regis,
 Talibus et dictis it contra dicta tyranni:
 Trade alii, princeps, terrena hæc munera nummos,
 Me majora manent majoris præmia regis.
 Hæc merces belli est, sumant pugnare volentes.
 His igitur dictis sævas flammatur in iras
 Princeps, ignavum causatur tempore belli,
 Inmemorem laudis causas finxisse timoris.
 Ille autem, Nulla instantis formido periculi est
 Nec metunt facilem constantia pectora mortem.
 Denique quod verba expediunt, et facta probabunt.
 Primus ego abjectis præcedens agmina telis,
 Non arma arripiens hominis, sed signa salutis,
 Tegmine nec lidens clypei, sed nomine Christi,
 Atque crucem fronti auxilium pro casside ponens,
 Intrepido cunctis occurram corde periculis.
 Adruit, utque fidem dicti documenta probarent
 Asservare pium custodia dira jubetur.
 Et jam prima nova spargebat lampade terras
 Orta dies, venit ad regem legatio supplex
 Subdita submitbens ditioni colla jubentis.
 Quidnam hic, queso, viris, quid gestum cernimus ar-

[mis ?

Quid ferrata acies valuit, quid terror et ensis?
 Quis pilis cecidit cuneus, quæ turma sagittis?
 Unus homo, et sola æterni fiducia regis
 Innumeras vici sine cædis vulnere gentes.
 Hic, Martine, tuus Christo vincente triumphus,
 Ne saltim sancti violaret sanguine vultum,
 Neve piam afficerent morientum funera mentem.

Ergo alacer merito successuque acrior ipse
 Hostibus oppressis festinat vincere mundum:
 Doctorem fidei per tot documenta probatum,
 Expetit hilarium ne quod jactantia vulnus
 Inferat, aut proprii extollat sententia cordis.

A Discipulum jam doctor agit, majorque probatur,
 Dum cupit esse minor, nam laudem temnere laus
 [est.

Sic et præcipue jam dignus honore cathedra,
 Abnuat ut saltim diaconi clarescat honore:
 Velle locum, sancto quem dudum excesserat actu,
 Inferiora sibi deposcens munia sumpsit,
 Exercista gradu, sed jam virtute sacerdos.

Exin ne pietas saltim terrena notaret
 Quem tam præcipue pietas divina rogebat,
 Auctores generis festino visere voto
 Optat, et aversas melius convertere mentes.
 Namque patrem et matrem præceps ac devius error
 Sacrilegos ritus, et saxa vel æra colentes
 Prævalida nimium viventes morte premebat.

B Ergo iter aggresso pietas comes ibat, et omnes
 A Domino missus præstaverat angelus oras
 Mollis ut ascensus demerso colle facessat,
 Nec traherent pronos, prærupta et concava lapsus.
 Ac dum nubiferas prope transcenderet Alpes,
 Sævorum insidiis exceptus forte latronum,
 Instantes gladios manibus post terga revinctis
 Risit, et immoto tempit discrimina vultu.
 Quin etiam, ut tanti recolam mysteria facti,
 Custodem fertur monitis servasse salutis,
 Verior hic custos animi, quam corporis ille.
 Alter enim nec membra suæ ditionis habebat,
 Alter et adversus vinxit penetralia mentis.
 Sed tamen ambo viam scite docuere sequendam.
 Aggeris hic monstravit iter didicitque salutis.

C Ergo iter inceptum peragit, patriæque propinquat
 Hesperia ingressus transcursis Alpibus arva.
 Hic rursus jugis sanctis conatibus hostis
 Humanam speciem mentis corpore fingens
 Obvius adverso sese obtulit, ausus ab ipso
 Quærere quo tendat, quidve hæc properatio poscat.
 Ille sub hæc, Mihi sola via est dux Christus, in illo
 Effectus voti est a quo donata voluntas.
 Ast ille infrendens cunctis conatibus ibat
 Obvius, offensus tali mollimine daemon.
 Cui sanctus, Dominus defendit, non nocet hostis.
 Adjutore Deo virtus adversa timeri
 Nulla potest, metuens Dominum contemno periculum:
 Ne timeam timor ille facit. Qui talia postquam
 Effatus, pulsa ex oculis evanuit umbra.

D Ast ille ut Domino duce contigit ora parentum,
 Cumque patrem durata usu suadente teneret
 Perditio ingesta renuentem verba salutis,
 Dum saltim matrem Christo donante recepit.
 O tanto partu felix, enixaque natum
 Per quem nata Deo est, unaque et mater et infans
 Facta, puerperio genitrix generanda beato.
 Ante utero peperit per quem nunc orta lavacro est.
 Attamen exemplo plures cessere salubri
 Mirantes recte tantorum insignia morum.

Ac tum forte malus funesti dogmatis error
 Sparserat in populos incauto corde sequaces
 Virus ab insano quod fuderat Arrius ore.
 Præcipue tamen infectum lues ista tenebat
 Illyricum, toto penitus grassata veneno.

Hic stabili virtute potens tum tendere contra
 Audet, et opposito fluctus dum pectore frangit,
 Sæpe sacerdotes, populum dum sæpe coercet :
 Cunctorum insidiis oppressus, verbera passus,
 Pulsus ad extremum terrena habitacula liquit :
 Attamen ore fidem tenuit, vel corde salutem.

Ergo ut cedendum ratus est ne forte morantem
 Obruere sanctum subversi insania mundi,
 Gallica rura petit, rursus et vestigia retro
 Observata legit non immemor ille fidei.
 Sed cum funestas toto sæviret in orbe
 Error, et extremos premerent hæc crimina Gallos,
 Cumque ipsum murum fidei, validamque columnam
 Hilarium insani trussisset factio mundi,
 Paulum constructa statuit requiescere cella,
 Hic ubi gaudentem memoris, vel palmitis umbris
 Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.

Hinc quoque pulsus abit, terras et mœnia linquit
 Et pelagum fluctusque petens, quia fœdior unda
 Hospitio magis et populi, vulgique procella,
 Quam ponti metuenda fuit : comitatur eundem
 Presbyter ejusdem meriti similisque pericli.
 Insula in hospitium legitur procul hospite ab omni ;
 Herba cibo satis est : cujus radicibus usi
 Tam sterili victu duplicant jejunia sancti.
 Dumque indiscrete tenuem rimantur in escam
 Quidquid inexpertæ promebant viscera terræ,
 Ellæbori gramen subito sensere venenum
 Mortiferum totis virus diffundere membris.
 Pergitur ad Dominum tota virtute precandi.
 Sed prægressa preces pietas, nil artibus actum,
 Sed præsens medicina fuit spes sola salutis.
 Cernamus toto qui vitam quærere censu
 Effusa in medicos prece mercede solemus,
 Ut crescant nostris vivendi tempora nummis,
 Quidnam hic electis egerunt pocula succis
 Lectaque in antiquis quondam medicamina libris ;
 Hic certe celerem sine sumptu aut arte salutem
 Cor meruit, verbumque dedit, miremur ovantes.
 Vox silet, et causa astruitur clamore tacentum,
 Sentitur medicus, nec cernitur, omnia causis
 Membra puris totam admittunt ad viscera curam.

Interea injusto tandem remeare refertur
 Sanctus ab exsilio per regis jussa sacerdos,
 Cum quo præclaræ fuerant consortia vitæ
 Dum Pictavorum doctor floreret in oris,
 Indomitis tradens populis præcepta salutis.
 Et quamquam propere sanctum rapuisset ovantem
 Velox affectu pietas, tamen ille morarum
 Impatiens celsæ jam liquerat ardua Romæ
 Mœnia, Pictonicas citius revehendus ad oras.

Ergo legens prægressa pio vestigia cursu
 Promeruit votum cordis finemque laboris.
 Construit hic cellam fessis solatia membris.
 Nam mens plena Deo cœlesti in sede manebat.

Hic modo si veterum recolamus carmina vatum
 Cum subito attonitos quaterent miracula sensus,
 Clamaret miserum vecors insania Phœbum
 Nec sineret falsas saltim requiescere Musas.

A Delfica mentito quaterentur Apolline templa
 Cunctaque surdarum raperetur turba sororum,
 Excita vi totum complerent monstra furem.
 Nos quibus a Christo sensus vel verba petuntur,
 Christicola inspires paulum, Martine, precamur.
 Tu qui defunctis potuisti reddere vitam,
 Auxilio Domini vultus mihi redde salutem.
 Primus ego indultæ referam miracula vitæ,
 Primus fetentis disruptam claustra sepulcri :
 Justa precor toto defunctus corde patronum,
 Ut tantæ laudis titulos mens viva loquatur.
 Ergo licet fandi vires sublimia vincant
 Gesta, nec orandi moduli se laudibus æquent,
 Aggreddiar. Tu quisque legens tam vilia temnis
 Carmina, dum verba irrides, mirabere facta.

B Quidam tam claræ cernens miracula vitæ
 Elegit tanto semet sociare magistro
 Mystica quem nondum fontis renovaverat unda.
 Huic febris totas penitus depasta medullas
 Extorsit tenuem consumpto corpore vitam.
 Ac tum forte absens doctor, sed sedula fratrum
 Religio exanimum plangebatur mœsta cadaver,
 Mœrens supplicio fratris, non funere carnis.
 Adveniens sanctus fletu rigat ubere vultum,
 Defuncti tristem casum miseratus, et omnem
 Implevit clamore locum, mox teste remoto
 Irrupit mœstam tam tristi funere cellam.
 Tum super exanimum sese projecit amicum ;
 Cunctis frigentis membris complectitur artus,
 Aspirans tenuem super ora rigentia flatum.

C Attamen ad Dominum penitus spes tota refertur,
 Assueta oratur pietas, miseratio nota
 Poscitur, et meritum fidei credendo meretur.
 Vidit adesse Deum puri fiducia cordis,
 Effectumque piis senserunt viscera fibris,
 Nec mora, vix geminis votum suspenditur horis,
 Paulatim incussis motantur lintea membris,
 Arentesque artus venarum humore rigantur
 Afflatuque animæ pectus glaciale tepescit.
 Obducti infuso reserantes lumine visus
 Felices quibus inducti sub luminis orto
 Contigit in primo Martinum cernere morbo.
 Erigitur totum subito molimine corpus,
 Et cutis exæsis dudum jam lurida membris,
 Purpureum recipit succo meliore ruborem.

D Vox facilis, ingressus stabilis, manus apta, vigens cor,
 Totus homo ex variis conflato corpore causis
 Unam suscepit diverso in munere vitam.
 Eliciant magnam mox gaudia maxima vocem.
 Laudes lingua sonat gratantis nuntia mentis.
 Affectum cordis clamor pronuntiat oris.
 Irrupit mox turba fores, cellamque replevit
 Et sanctas cecinit concors symphonia laudes.
 Ille autem ut penitus vitam post facta novaret,
 Confestim æterna nituit renovatus ab unda
 Et multos felix senium protraxit in annos
 Tam clari testis non parvo tempore facti.
 Sæpe etenim multis idem narrare solebat,
 Judicis æterni semet tremuisse tribunal
 Vilibus addictum turbis, mersumque tenebris.

Angelicis donec prolata oratio verbis
Offerret votum Domino, vitamque referret.
Hic primus nostris Martinum prodidit oris,
Hoc aditu ad reliquas pervenit gloria laudes.

Nec multum sane post hæc miracula tempus
Fluxerat, ac tulerat clarum nova gloria factum.
Nam dum contiguum Lupicini præterit agrum
Non humilis parvique hominis, sed pene per orbem
Insignis virtute viri, quo clarior inde
Gloria per tantum testem firmata pateret,
Indoctam illiciens tot per miracula plebem,
Auditio clamore procul, miserabile, fletum,
Substitit; inquirit causam discitque vicissim,

A Excivitque pium miseratio justa dolorem.
Unus enim laqueo fauces stringente minister
Ruperat, extortæ demens confinia vitæ.
Accurrit prope complexus triste cadaver,
Elisos oculos et siccas sanguine fauces,
Lumina torva nimis vultumque in morte minacem:
Ad Dominum rursus fletus, suspiria sursum,
Et gemitus clamor, cordis, vox magna tacentis,
Una fides meriti nec dispar gratia doni
Excipitur gratante choro, stipante caterva,
Ostentans cunctis Domini miracula Christi
Atque hostis spoliū credentis gloria plebis.

LIBER SECUNDUS.

Panditur ecce novum pelagus, flatusque benigni
Rimosam in medios fluctus traxere carinam
Ac dum placati rapiunt me gaudia ponti
Irrumpit vastum temeraria cymba profundum,
Vix vel vicinis bene radens littora terris.
Numquid ago, et dubiam trepidus quid dirigo pro-

[ram?

Flamina sollicitant cursum, formido regressum.
Pergamus, quia terra procul, quo traxerit unda.
Tantum placatam Martinus episcopus auram
Diffundat, fluctumque levem sic præstet eunti
Ut putre sustineat felicia flamina velum.
Hactenus ut mores monachi vel gesta referrem
Ripa fuit, nunc pontus erit doctrina cathedræ.
Clara sacerdotis magni nunc gesta retexam.

Gallorum quondam valde florebat in oris
Urbs Turonum distenta agris populisque referta:
Sed pollere magis cupiens antistite tali,
Ardebat totis Martinum adsciscere votis.
Sed penitus sancto depellens corde tumorem
Mens humilis, precibus crebris immota manebat,
Donec compositis verbis lacrymisque coactis
Vicerunt nimium mendacia justa rigorem.
Nam quidam tanto pietatis conscius, orat,
Conjugis, infimæ tristem miseretur erumnam.
Dignetur sancto poscentem visere vota:
Se fore vel causam prope veniendo salutis
Vel mortis si dura preces sententia tardet.
Junguntur factis simul et suspiria verbis.
Insequitur cogente Deo, namque ipse dolosum
Proderet ingenium mage ni faciendā probaret.
Excipit egressum populorum turba, benignam
Vim faciens, stipatque viam numerosa precantum
Seditio, motus placidi, sine felle tumultus,
Disponitque etiam vigilis custodia pernox
Excubias, servatque suum servanda magistrum.
Exsultant paribus concordia pectora votis,
Iur in occursum, portis ruit obvia totis
Ambitio, et certans populi favor, una voluntas
Omnibus, et nulla in studiis divortia mentis.
Quosdam livor edax nigrantes felle veneni
Inlicit, et stimulis miserorum corda perurens

B Carne in adversam retrahit sententia partem.
Quosdam etiam perhibent (nefas est quod credere)
docta

Mente sacerdotes similem traxisse furorem,
Ridentes gaudenda sibi, quod nulla verendam
Gratia compsisset faciem, quod crine reciso
Proferret totum Domini frons libera signum,
Lumina nec premeret tremularum nube comarum,
Sordida quod vestis cordis testata nitorem
Proderet orantis studium, quia scope volutis
Ad terram membris prostrato corpore pressus,
Hæserat horridulus sordenti in vellere pulvis.
Recte igitur cessit populo tam prona voluntas,
Sanior et proceres vicit sententia vulgi.

C Nam vere nulli licuit nescire vocantis
Judicium Christi per tot documenta probatum.
Nam reliquis quos sæva sibi sociarat inique
Factio diversum cupiens, violentior unus
Antistes defensor erat, quo nomine falsi
Defendenda sui molimina forte putabant
Consilii renuente Deo, qui justa probabat.
Nam solitum sancto cœtu celebrabat honorem
Plebs pia, conventu celebri mysteria visens,
Dum mage condensæ stipant altaria turbæ,
Ac sua fautoris pendent in vota frequentes,
Nec prætenta potest transire obstacula lector.
Sed diaconus qui forte aderat, vix codice raptō
Quem primum prope reserati pagina psalmi
Obtulerat subito festinus tempore versum

D Arripit, hæc prisci decantans verba prophætæ:
Ex ore infantum parvoque ex murmure laudem
Lactantum teneras fecisti evolvere linguas.
Exosos propter perversum ut destruat ista
Prolata a parvis laudatio defensorem.
Tollitur in cœlum clamor præsensque probatur
Judicium clamante Deo sententia Christi.
Obruit adversam verborum fulmine partem
Namque idem versus laudantum verba probavit,
Atque obsistentum livenientia corda repressit.
Nec minor inde labor monachi quia gloria crevit
Jure sacerdotis factis faciendā docentur.
Exemplum mage suadet opus quam gratia verbi.

Sic illi attrito vilissima vestis amictu,
 Sic humilis sancto pretiosa modestia cordis.
 Sic manet assidue felix sententia vitæ.
 Primum igitur conjuncta sacris altaribus illi
 Cella fuit, mox ut populos vitare frequentes
 Posset ab assiduis secreta oratio turbis,
 Millibus egressus discessit ab urbe duobus,
 Nec nocuit celle vicinia tanta remota
 Secretum hospitium monacho, via parva magistro,
 Doctori vicina domus, longinqua vaganti.
 Hinc naturalis præcisi margine saxi
 Ambierat modico rupes curvata recessu.
 Hinc Liger inflexis parvo sinuamine ripis
 Sepserrat ingressam prætenta gurgite terram
 Unus et angustam patuit rupem inter et anmem
 Ingressus paulum aretato qua limine distans
 Fluminis allapsus tangit confinia montis.
 Hic strue lignorum parvam contexere cellam
 Malluit, agnoscens sancti mysteria ligni
 Succedens humili tecto celsissimus hospes,
 Ut collectorum sic docta modestia fratrum
 Disceret exiguo pompam contemnere sumptu
 Progressum exemplis certatim imitata magistrum.
 Ast aliis nec ligna placent, sed monte cavato
 Præbet defossos rupes vicina recessus.
 Octoginta illuc justa admiratio fratres
 Traxerat ad tantæ speculum virtutis, ut inde
 Sumeret inspectos felix imitatio mores.
 Nil cuiquam speciale fuit, communia cunctis
 Omnia, de medio sumpsit dilectio censu,
 Nulli vendendi quidquam concessa facultas.
 Ne degustati famis improba cresceret auri,
 Exercere artem prohibet; conceditur unum
 Scribendi studium, quod mentem, oculosque, ma-

umque

Occupet, atque uno teneat simul omnia puncto,
 Aspectum visu, cor sensibus, ordine dextram.
 Attamen his rebus minor ætas sola tenetur
 Nam jam maturæ satis est oratio puncto,
 Ut cujus sensum senior sententia firmat,
 Mundities cordis studeat, vigiletque remotum
 Interius purgare oculum, ne nebula tentis
 Peccati obductus privetur lumine Christi.
 Nulli progressus facilis, sua quemque tenebat
 Cellula; tum solum sociandi causa dabatur
 Agminis, adscisset cunctos cum sueta precandi
 Ore et corde Deo ferens symphonia laudem.
 Vel cum solventes fessis jejunia membris
 Communes certo repetebant tempore mensas,
 Et finem exacti domita jam carne diei,
 Et succedentem vigilanda in nocte laborem
 Dividerant modicæ parcissima tempora cœnæ.
 Infirmis tantum laxato jure licebat
 Degustare merum quo tabem corporis ægri
 Sustentaret odor respersi in pocula vini.
 Multis vestis erat setis contexta cameli
 Quæ levibus stimulis vigiles contingeret artus
 Excludens tenuem compuncta carne soporem.
 Mollia ne fluxum nutrent velleræ corpus,

A Lasciviæ et tenui vestis fluitaret amictu.
 Qualia præteritæ consuere copia vitæ,
 Nam multos illuc prisco de sanguine claros
 Traxerat ad talem prudens sententia vitam,
 Quo magis mirandum est post serica fulcra, toros-
 que

Hanc vestem et talem ingressis placuisse rigorem.
 Denique mirati tantorum insignia morum,
 Confines populi, vicinaque mœnia sanctos
 Hinc sibi rectores studio certante patebant,
 Ut doctrina Dei tali de fonte fluentes
 Spargeret irriguos sitientem in viscera rivos.

Sed jam tempus adest tanta de mole potentum
 Virtutum exiguum saltim contingere partem.
 Et quanquam rectæ titulos virtutis adornent

B Discipulis, et factis id præmonstrare gerendam:
 Attamen et propriis tangam paucissima gestis
 Ostendens brevibus præconia maxima signis.
 Forte fuit juxta tumulus quem sæpe colentum
 Vana superstitio falso decepta sacrarat
 Martyrio celebrem dependens semper honorem,
 Quin et prægressi venerandum altare dicarant
 Ante sacerdotes magis ut fundata maneret
 Relligio, adjecto cultu firmata sacrorum.

Sed postquam impositas Martinus sumpsit habe-
 nas,

Commissæ et plebis moderamina sancta recepit,
 Protinus inquit nomen titulosque colendi
 Martyris, et quonam tam claræ stemmata palmæ
 Tempore, vel quali sub iudice promerisset.

C Verum ubi nulla patet quæ possit prodero verum
 Historia, atque omnis tenuit hoc scire vetustas,
 Detrectat dubiis tam grandia credere verbis.
 Nec satis est fidei mendacis fabula vulgi,
 Ergo placet dubiis sine testis pondere rebus
 A Domino consulta peti cui subdita semper
 Tempora transcursi adstant præsentia sæcli.
 Ad tumulum properat paucis comitatus, ut illis
 Attestata fidem faciant miracula multis.

Ergo ut contigui moles contacta sepulcri est
 Propter frigentes resoluta carne favillas,
 Ad cœlum rediere preces, vestigia carnis
 Junguntur tumulo, sed mens ad sidera transit.
 Tum Domino tota fidei virtute precatus,
 Proderet ut meritum ignaris nomenque sepulti.

D Cum subito ad lævam sordentem respicit umbram
 Nigrantem mæsto speciem quæ proderet ore,
 Et punitorum tristissima fata reorum
 Præferret, trepido confusa et conscia vultu;
 Vox quoque flebilibus mœrentis reddita verbis
 Talibus expressit suspiria crebra querelis:
 Desinat antiquus plangendis Manibus error
 Addere supplicium, titulum reddendo alienum,
 Ne cui pœnarum satis est de crimine solo,
 Huic onus adjecto duplicatum crescat honore.
 Atque utinam sancti quibus hoc pro jure refertur
 Obsequium, nostras tenues respargere guttas
 Dignentur juges miserorum incendia flammæ.
 Illi perpetua gaudentes luce fruuntur,
 Nos chaos æterna horrendum caligine sepsit.

Longe est a meritis lucis confusio noctis.
 Hæc vox multorum late pervenit ad aures;
 Sed species soli Martino est prodita; cujus
 Mens levior fragilis transibat pondera carnis,
 Corpoream molem transmittens lumine cordis.

Protinus amoto altari depellitur omnis
 Vana superstitio ritus mentita sacrorum:
 Translata ad veros migrant mysteria cultus.
 Quid simile his titulis tandem conferre valebit
 Ars magicis infecta dolis, vel tincta venenis,
 Carmina compositis texens mendacia verbis,
 Exstaque perspectis rimans pendentia venis,
 Ut per tartaræ quæsitæ silentia noctis
 Mugiat insanus fallaci murmure dæmon,
 Assumens fictum tenui sub imagine vultum;
 Hic certe simplex animus et sola preantis
 Religio infernæ dissolvit vincula legis.

Et quamvis artus premerentur mole sepulcri,
 Attamen ad præsens tempus confessio vixit.
 Nec verò hic finis titulis, nec tempore saltem
 Intercisa brevi virtutum stemmata cessant.
 Nam semper sancto comes indiscreta cohæret
 Gratia, nec certo cohibetur sine locorum:
 Progressum sequitur, manet indivulsa manenti,
 Si sit causa viæ gaudens comitatur euntem.

Nam cum distenti propere legit avia ruris
 Qua diffusa patet latis fera Gallia campis,
 Dum sequitur miserum gentilis turba cadaver,
 Et tremefacta levi motantur lintea vento,
 Porrecto in longum per plana patentia visu
 Funeris obsequium cultum putat esse nefandi
 Dæmonis, et ritus miserorum ferre sacrorum
 Submissa idolicis bacchantium colla figuris.
 Protinus ante tulit sanctum et venerabile signum,
 Et crucis objectu propere venientibus obstat,
 Gressus instabiles vexilli pondere sistit.
 Tum vero imposito miseris torpore teneri
 Cernere erat nervisque artus riguisse ligatis,
 Frustrata innexis conamina plurima membris,
 Tardata immoto vestigia sidere gressu,
 Concludi septas mandato limite turbas,
 Nec transcendendi prætentata obstacula muri
 Partibus e cunctis immensum opponere claustrum,
 Donec paulatim visu propiore pateret
 Exsequiis delatus honor; tum rursus eodem
 Vexillo, atque ipso libertas reddita signo.
 Sic crucis imperio simul et virtute fidei
 Jus habuit vincire vagos, dissolvere vinetos.

Hæc raptim contacta legens quia copia suadet
 Virtutum brevibus laudanda attingere signis,
 Ne festinantes tanta ad miracula mentes
 Tardet prolixis vilissima pagina verbis,
 Excipior rursus majorum pondere rerum.
 Sacrilegum quondam dejecto culmine templum
 Straverat ad terram, perfractis idola tignis
 Comminuens, totisque premens simulacra ruinis.
 Huic pinus vicina loco distenta virentes
 Pandebat ramos annosa et brachia late
 Nexuerant viridem frondenti in vertice sylvam.

A Arcebatque omnem foliorum cræte calorem
 Arboris unius densum nemus umbra perennis
 Jugem temperiem mentito vere tegebat.
 Hanc etiam pinum templi sociare ruinis
 Aggreditur parili cupiens convolvere busto
 Quidquid in errorem miserorum corda trahabat.
 Tum vero accensi vecors insaniam vulgi
 Et prohibere pio totum molimine votum.
 Nil ratio insanis, nil prosunt sancta profanis
 Verba animis, non vox surdis, non lumina cæcis.
 Clamatur non quire homini conferro salutem
 Quæ sibi non valeant, lignis non posse juvari.
 Lignorum dominos, servire hæc nubibus ejus:
 Qui servire velit subjectis subditus idem,
 De silvis urenda legens, veneranda reliquens.

B Hæc contra exclamant longe diversa volentes,
 Idolico et multum perfusi corda veneno:
 Desine prolixis renuentes cogere verbis,
 Si rebus suadenda probas hæc jura, placebit
 Conditio allatura fidem; nos protinus ipsi,
 Aggredimur nostram propere succidere pinum.
 Tu si vera adhibes fidei documenta, cadentem
 Excipe, et optata gaudens occurre ruinæ.
 Nil grave confusus Domino tam dura probatur
 Causa, nec injusto renuit justissimus ori
 Confidens virtute Dei, cui prona facultas
 Quanquam præsentem verbo prohibere ruinam.
 Nec mora et adstrictis nectuntur vincula membris
 Atque elidendus jam parte locatur in illa
 Qua pronus toto pendebat stipite truncus,

C Jamque inclinatis nutantis pondere rami
 Subjecta haud dubie terrebat mole ruinæ.
 Insistent totis certantia gaudia votis,
 Ictibus assiduis crebrisque bipennibus instant.
 Vindicta affectum excludit, fugat ira dolorem.
 Exanimes pallent monachi, majusque periculum est
 Confuse nimium tanto terrore fidei.
 Vulneribus donec paulatim evicta fragorem
 Prona dedit, totoque in sanctum concita saltu
 Præcessit celeres properantia vota furores.
 Jam prope contiguo perfractis turbine membris,
 Ille metum prohibente fide, formidine pulsa,
 Vicinam opperiens constanti corde ruinam,
 Ne cito conversam cernens perfidia pinum,
 Ad casum revocaret opus, meritumque negaret

D Dum putat eventum. Sed jam propiore periculo
 Erigit armatam signi munimine dextram,
 Opponitque cruceem qua protinus impetus omnis
 Frangitur, et celeri propere motata rotatu
 Diversam in partem pernici turbine pinus
 Fertur in auctores sceleris: nam propter ovantes
 In se conversam trepide tinuere ruinam.
 Qui tutum semet tanta ad spectacula caute
 Credebant legisse locum, vix mente recepta
 Perfractis cernunt confossa sedilia ramis.
 Tollitur in cælum clamor, partesque resultant
 Attonitæ, et voces cœtu referuntur ab omni.
 Gaudia testantur monachi, miracula victi,
 Christum lingua sonat, Christum simul ore benigno
 Ignari gnarique canunt, pars ista favorem

Agnoscit, petit illa fidem. Sic consona raptim
 Inter discordes Christo sociante voluntas,
 Cum fidei donum meruit, tum credere sancit.
 Nam certe nullus penitus fuit agmine in illo
 Qui non rettulerit aperatæ dona salutis
 Adjectus gregibus Domini munimine signi.
 Et loca quæ teltris fesebant obsita fanis,
 Obtexit veris mox inops Ecclesia templis.
 Sic vincis, Martine, tuos sic obruis hostes,
 Sic gravis oppressos sententia proterit, illos
 Immites fecit clemens victoria fratres.

Ergo acuit mentem eventus, studiumque rebelles
 Vincendi assidue felix victoria nutrit.
 Nam vix collapsis fumabant idola flammis,
 Vicino et tenues volitabant igne favilla,
 Cum renovat similis repetita incendia templi
 Exultans crebris justissima dextera flammis.
 Sed dum flagrantis longe lateque vapores
 Turbo ferit, crebrisque ferox exæstuat undis
 Eruptans rapidam flammaram insania nubem
 Augens collectum vicina strage furorem :
 Haud procul amotum toto petit agmine tectum,
 Vicina allambens funestis culmina flammis.
 Quod postquam sanctus trepidans instare periculum
 Vidit inaffatis jam mixta incendia tignis
 Sepsisse implicitum flammaram gurgite tectum,
 Pernici properans conscendit culmina saltu
 Qua globus igne domum nimio densissimus urget,
 Artusque oppositos flammis venientibus offert.
 Tum vero adverso sinuata incendia flatu
 Ad ventum redeunt, et quanquam urgente procella
 Præcipiti vis major agit, cogitque reversis
 Ignibus insanum confestim cedere ventum.
 Sic paret meritis natura oppressa jubentis :
 Non flammæ urgentur flabris, sed flamina flammis
 Atque ignis præcepta sequens sic gessit utrumque,
 Arripiens decreta sibi, defensa relinquens.
 Sic debellato per justa incendia templo
 Iturn in excidium alterius quod forte leprosus
 Quondam opulens vicus perversa mente colebat.
 Sed postquam crebri demens insania vulgi
 Tentatum revocavit opus, totumque furorem
 Opposuit violenti turbo tumultus,
 Avia solorum repetit secreta locorum,
 Atque ibidem sanctus precibus violentius instat,
 Trinas continuans orandi intentio luces,
 Et totidem jungens vigilatis noctibus horas.
 Quin et contexto setis coopertus amictu
 Exarsa assiduo compunxit acumine membra,
 Ut tereret tenuem vestis nimis aspera pellem,
 Et cutis extensis stimulis attracta paveret,
 Saxea collidens mage duris ossibus arva,
 Produccens tardos sera in jejunia soles,
 Perfundens totum lacrymarum flumine vultum
 Ut Domini jugis semper clementia Christi
 Insontis famuli nimium miserata laborem
 Traderet effectum voto, et tentata patraret
 Adversæ penitus removens molimina partis.
 Interea armatos propter consistere cernit
 Angelico fulgore viros, nec tarda patescit

A Agnitio, assueti prompta est fiducia vultus,
 Insuper et verbis veniendi causa docetur,
 Ne trepidet, ne vim timeat, neve arma pavescat
 Præsentem agnoscent per talia signa favorem :
 Quælibet opposito consurgat turba tumultu,
 Auxilium satis esse Dei, qui protinus omnes
 Debellare queat verbi virtute catervas ;
 Sufficere ad bellum credens hæc arma duorum
 Se simul auxilium ferre, et mandata referre.
 Acrior ergo animus penitus virtute recepta
 Ad coeptum revalescit opus, mediasque catervas
 Irrupit trepido constantia reddita cordi.

Funditus eversis sternuntur templa ruinis,
 Excipiunt totas simulacra jacentia moles
 Fractaque dejectis succumbunt idola tectis.
B Involvit mixtus pariter simul omnia pulvis
 Tigna, aras, statuas, cæmentum, saxa, metallum.
 Nec sane tanto progressus ab agmine quisquam
 Obvius ire parat, manet imperterritus ille
 Debellata videns trepidantium corda virorum.
 Immoti exspectant populi, riguere minantum
 Pectora, et attoniti stupuerunt viscera fibris ;
 Non membra expediunt motum non verba tumult-

Dirigere artus miseris vox faucibus hæsit.
 Tentantum cecidere manus, et clamor hiantum.
 Ut mare quod fundo convulsum moverit imo
 Fluctibus insistens vehementis turbo procella
 Illidit tota spumanti aspergine cautes,
 Et rauco oppositas transcendit murmure ripas :
 Pulsant perfractæ dum concava littora moles
 Et vada permiscent totum vicina profundum.
C Mox ubi deposito siluerunt flamina motu,
 Sternitur immensus placidarum campus aquarum.
 Lævia deposito consistunt marmora vento,
 Et jacet immoti species mutata elementi
 Sollicitans tenues constrato gurgite cymbas.
 Haud aliter siluit furiosi insania vulgi
 Et tempestatem possit, flatusque remisit.
 Hoc tantum et veris clamavit subdita verbis
 Martini Dominum toto simul orbe colendum,
 Hanc solum se nosse Deum, nam surda salutem,
 Idola quæ possint nunquam conferre petenti,
 Haud latura sibi nec quemquam tradere donum
 Quo careat, magis esse inopem qui poscat egentem.
 Sic vere penitus lucis fulgore recepto

D Hæc quoque turba diis accrevit dedita castris.
 Talibus assidue vegetato corde triumphis,
 Rursus bella cupit, removet fides aucta pavorem,
 Spes animat, meriti cedit formido pericli,
 Nam similem movit similis mox causa tumultum.
 Dum subvertendo properat succurrere templo
 Rusticitas vesana nimis, solitumque rigorem
 Augens præcipitat immensa mole furores.
 Denique sic totum obruerat dementia sensum
 Ut stricto quidam minitans accurreret ense
 Ausus sacrilegum vibrare in vulnera ferrum.
 Et cum rejecto nudatam tegmine gaudens
 Cervicem offerret sanctus, nihil ille retractans
 Alte sublatum surgit furiosus in ense.
 Celsius insanus dextram suspendit in altum

Attollens totum celeri conanime corpus,
 Concita præcipiti tendens vestigia in altum
 Altius ut veniens caderet vehementior ictus :
 Cum subito adstrictis riguerunt viscera nervis,
 Atque hæsit tenuis consumptus in aera motus,
 Porrecta et jussum suspendit dextera ferrum,
 Et periit totus membris torpentibus ictus,
 Et manus irritò conamine fixa remansit,
 Sic artus tota collapsi mole retrorsum
 Præcipiti ad terram proni cecidere ruina,
 Ossaque collis is sonuerunt obruta membris,
 Prona et saxosæ jacuerunt aggere terræ :
 Tum demum extorti gemitus, lacrymæque coactæ ;
 Depositisque armis nimium miseranda precantis
 Ambitio, ad veniam rediit conversa salubrem.
 Quidnam, quæso, avidam revocasti a sanguine dex-

[tram?

Cur parcis quem nemo rogat, quid detinet ictum
 Si manet ira tuum? tu certe ignoscere non vis.
 Cur ferrum retines, patet ecce innoxia cervix
 Vulneribus nudata tuis, quid vota moraris?
 Qui mentem ferientis habes, cur crimine salvo
 Ultio differtur? facis, etsi dextera salvet,
 Quod fecisse cupis si non mutata voluntas,
 Culpa manet, satis est meritis sententia cordis.

Nec sane hinc solum servatæ dona salutis
 Videre attonitæ trepidantia pectora plebis.
 Nam mox cum similem similis vesania mortem
 Districto inferret telo, discussa repente
 Ferri acies casso ferientem deserit ictu
 Extortum et demens quæsivit dextera telum,
 Totaque collecti evanescere vota furoris
 Decepta amisso viderunt lumina ferro.
 Et tamen interdum alloquio suadere salubri
 Sueverat, et verbis mentes mutare feroces,
 Et corda affatu mollire rigentia sancto,
 Illustrans veterem doctrinæ lumine noctem.

Præterea proclive fuit adhibere salutem
 Infirmis, gressum claudis, et lumina cæcis,
 Nam certe nullum tanti violentia morbi
 Obruerat, quin votivæ fomenta salutis
 Rettulerit visu gaudens revalescere sancto,
 Quod vel præsentî poterit clarescere facto.

Quondam Treviricis in mœnibus innuba virgo
 Tabuerat consumpta gravi paralytica morbo,
 Atque omni motu torpentia membra carebant,
 Officiis privata suis, jam carne relicta
 Spirabat tenuis frigenti in pectore flatus,
 Pallebant pavidi vicina morte propinqui,
 Arentesque artus lacrymarum fonte rigabant,
 Tristis et obsequii mœstum contraxerat agmen
 Exsequiis præbendus honor : cum murmure flentum
 Concitus irrumpit reserato nuntius ore
 Martinum venisse ferens, cui prona facultas,
 Optatum. Sanctis precibusque advolvitur, orans
 Auxilium, et largo spargit vestigia fletu
 Ac singultantes rumpunt suspiria voces,
 Et plus de precibus lacrymæ quam verba loquuntur.
 At contra sanctus pollens pietate modesta

A Affectum sociat, meritum negat, abnuat esse
 Virtutem qua præstat opem, sed corde dolorem
 Participat, refugit pompam, sed desilet erumnam,
 Et meritum vitando probat, sic celsior exstat
 Corde humili, confert laudi quod demit honori.
 Hæc cernens genitor tanto vehementior instat,
 Donec permota assiduo justoque rogatu
 Sancta sacerdotum precibus conjuncta paternis
 Ambitio, blando renuentem jure coegit
 Visere lugentis penetrabilia mœsta parentis.
 Adstant pro foribus populi, miracula Christi
 Attonitæ expectant pendentia pectora plebis.
 Ille ubi seminecis miseratus tabida vidit
 Membra, et consumptis languentis lumina malis,
 Ossibus hærentem siccato corpore pellem,

B Et cutis infuso vitiatum felle colorem,
 Subtracto et penitus constrictæ murmura lingue
 Suspiria, exiguum glaciale a pectore flatum,
 Filaque venarum rupto pereuntia pulsu
 Ordine præciso quærentem linquere dextram,
 Ad terram toto confestim corpore pronus
 Sternitur, a Domino verbis medicamina poscens,
 Cui jussisse sat est, atque artem vincere nutu.
 Sensit adesse Deum : promi deposcit olivum.
 Oblato accedit benedictio sancta liquori.
 Exin mutati congaudens unguine succi,
 Singula contingit medicato chrismate membra.
 Admota expellit veterem pia dextra dolorem,
 Atque impetratæ felicia dona salutis
 Ad tactum medici paulatim infusa recurrit.

C Sic morbis cuncta membrorum a parte fugatis
 Reddita succedit vegetato corpore virtus.
 Mox valida exsurgit populo mirante puella,
 Et stabiles gressus divino munere sistens,
 Dat laudem Domino per sancta altaria Christo.

Quod postquam virtutis opus celeberrima cœtu
 Mœnia complevit, certatim accurrere cuncti
 Quorum vel mentes dæmon, vel corpora morbus
 Obruerat, corde orantes memorique medelam :
 Hi gressu stabiles, hi sensu abiere valentes.
 Præcipueque tamen cunctis quæ gratia Christi
 Per famulum dignata suum miracula fecit :
 Unus eminuit, præsens curatio servi
 Quem dæmon toto captivum jure tenebat.
 Denique cum sanctus grandi ambitione rogantum

D Permotus, miserum deduci ad sancta juberet
 Limina, non potuit quisquam vincere furentem,
 Sic cunctos rabido debacchans ore fugarat,
 Dentibus infrendens, lacerum eruo undique corpus
 Texerat, et nudis horrebant vulnera membris.
 Tum dominus claro nimium sublimis honore,
 Fascibus ornatus proconsulis, immemor hujus
 Ambitionis adest, genibusque advolvitur almis,
 Ac pronus pedibus blandas circumligat ulnas,
 Orans ut quoniam nec vis, nec vincla valerent
 Attrahere insano bacchantem corde ministrum,
 Ipse adeat tectum, sub quo jam tempore multo
 Servabat clausum jugis custodia servum.
 Sed renuit sanctus limen calcare profani,

**Nec vult idolicis justos succedere tignis,
Discernens templi fetorem a chrismate Christi.
Ille autem sanctis genibus violenter inhaerens
Spondet, tam sancto se credere velle ministro,
Quidquid tradiderit tanti doctrina magistri.
Tum demum motus tam justa voce rogantis
Intulit optatos salvanda ad limina gressus,
Atque eadem domino auxilium tam justa potenti**

Quae servo medicina tollit: gratantur uterque
Ille fide accepta, gaudens, hic mente recepta.
Confestimque novum post hæc miracula factum
Attonitum erexit tanta ad præconia plebem.

Nam forte ingrediens vicini limina tecti,
Horribilem exclamat furiosi daemonis unbram.
Nec mora continuo cepit tam proditus hostis
Arrepto sævire ceco, miscere tumultu
Interiora domus penetralia, frendere malis,
Captivique oris dentes nudare miaces
Ingenitam exercens alienis morsibus iram
Dum quatit obsessum permixta insanis corpus
Dæmonis, ut rabies humano sæviat ore
Armata ad proprios alieno dente furores,
Diffugiunt trepidi, nec quisquam obistere contra
Audet, et extremos acunt exempla timores.
Sed fidens Domino sanctus fallacia ridet
Agmina, et occursu rapido sese obvius offert.
Qui ne, cum quateret tremulos dementia rictus
Collidens miseros ferali murmure dentes
Et repetens crebros nutanti vertice morsus,
Constanter digitis fauces penetravit hiantis
Sistens adversi sævissima jura latronis.

Hæserunt avidæ dilato vulnere malæ,
Suspensus rigit patuli furor improbus oris,
Subdita contactu gavisa est lingua salubri,
Molliaque insertam presserunt oscula dextram:
Tum quia præstructo fuga nulla pateret ab ore,
Egestus fluxu ventris vacuata reliquit
Viscera, fetorem solum de corpore traxit.

Interea subito turbantur cuncta tumultu
Mœnia, barbaricos affert fama improba motus,
Spargens incredulos per credula corda pavores.
Nec tamen exstabat rumoris nuntius hujus
Ut prolata fides manifesto auctore pateret.

**Ergo ubi tam dubiis nutare ingonia rebus
Vidit, et incerto populos terrore teneri,
Imperat ut clauso captivo in corpore dæmon
Proderet, unde novam sparsisset fabula famam.
Protinus impulsus verbo tortore fateri,
Se causam clamat, crimenque, caputque malorum,
Semet cum sociis isthæc mendacia larvis
Sævisse, ut trepidam premerent formidine plebem.
Ergo hæc fallacis confessio vera latronis
Absolvit mœstas cruciato demone mentes.**

Jam vero ut tantæ pietatis gesta retexam,
Nec mens sufficet sterilis nec pagina vilis.
O vere confine bonum miseratio prompta,
Mens humilis, nullum spernit qui diligit omnes.
Nam quemdam horrendo lepra traxerat improba
[morbo

A Inficiens cunctam macularum tegmine carnem,
Et spargens densas vitiatum in corpore guttas.
Quem eum sanorum fastidia crebra notarent,
Ignara et proprii mens injustissima casus,
Despiceret tristes alieno in corpore morbos,
Ingrediens portam sanctus præeunte caterva,
Qualis in obsequium tanti collecta patroni
Stipabant densis murorum limina turbis,
Oscula dat misero vultu connexus, et ore.
Nec metuens tali faciem sordescere tactu
Impressit junctis pacis signacula labris.
Obstupere animis alii; gavisus at ille
Sensit in tactu divini munera doni,
Et remeare citam raptim per membra salutem,
Disperti et celerem renovata in carne nitorem.

B O vere pretiosa tuæ dignatio pacis,
Et medicina pio quæ permanabat ab ore;
Seu membra attingas labiis, seu corda loquelis,
Oscula sanabunt ægros, et verba docendos.
Atque utinam nostros similis clementia morbos
Tangeret, et miseri maculas depellere cordis
Orans tam sancto Martinus vellet ab ore:
Tum credo ad veræ revocaret gaudia pacis
Sanatum attollens sancta ad mysteria vultum.
Et post eversum dederat quem portio coesum
Spes mea clementis Domini penderet ab ore,
Porcorumque escas linquens, vel gaudia carnis
Acciperem veræ signacula certa fidei,
Quin et contactus tantum vel fimbria vestis,
Raptaque certarum disrupto vellere fila,

C Omnibus in causis celeres habuere medelas.

Namque ut præteream quæ non obscurius acta
Erga humiles latuere homines, num, queso, latebit
Arborius mundi eximio perfunctus honore,
Clarus præcelsæ qui culmine præfecturæ
Romana indultis moderamina rexit habenis,
Nec minus excellens morum probitate piorum?
Hujus, consumptis penitus jam tabida membris,
Unica languidulos stratis rejecerat artus
Filia, quam febris jugi cum lege recursus
Ad quartum reditura diem sic carnis amictu
Exuerat, crebras semper repetendo ruinas,
Ut nihil afflicto corpus sentire medelæ
Posset, vel mediis vicina febre diebus,
Dum transcurra sibi jactatio vindicat unum,

D Alter venturam patitur trepidando ruinam.
Talem igitur tristi genitor pietate puellam
Dum fovet, et flatu gracilia membra tepenti
Percurrit patrii dum creber anhelitus oris,
Oblata ad trepidam pervenit epistola dextram,
Quam pius antistes mœsto mittebat amico.
Ille ubi perlectæ gavisus munere chartæ,
Pressit in absentem congaudens oscula dextram,
Concluit celeri veneranda volumina motu
Et stomacho raptim properans admovit anhelu.
O vere pretiosa fides, depulsa fugatur
Febris, et igniti remouetur flamma caloris.
Arentes penetrat præsens benedictio venas,
Et rigat exhaustas verborum rore medullas,

Restituens celerem Domini pietate salutem,
 Ad cujus laudem recte referemus ovantes
 Quæ nunc miramur servos potuisse fideles.
 Nec solum hæc membris tribuit medicina medelam,
 Sed corde adjecit veram fides aucta salutem.
 Confestim devota Deo sacra virgo per illum
 Offertur Domino, per quem valet eruta morbo.
 Sic tribus indulta est simul hujus gratia doni,
 Consecrat antistes, pater offert, virgo sacratur.

Quin et Paulino similis medicina salutem
 Reddidit, insignis fidei quem gloria late
 Extulit, obducta cujus cum nube latebat
 Visus, et infusus caligo extenta tenebris
 Arcebat cunctam macularum tegmine lucem,
 Quam levis et tenui tactu suspensa fugavit
 Spongia, vicino benedictæ munere dextræ.
 Vix admota oculo didicit jam reddita lucem
 Ferre acies, lumenque novum mirata recepit.
 Atque utinam nostri tenebras contingere cordis
 Tali luce velit sancti medicina patroni,
 Reddat ut antiqui rursus mysteria facti
 Nomen idem, medicus idem, par causa medeke.
 Miramur cito tam multa et magna videntes

A Archiatri fomenta pii, miremur et illam
 Quam meruit medicus Christo medicante medelam,
 Per quem munificus simul et de munere gratus
 Expensis gaudet donis bonus atque retentis.
 Namque ad sublimem nitens conscendere partem
 Qua domus excelsis pendebat fulva columbis,
 Lubrica dum scalis fixit vestigia, pronus
 Corruit, et crebram gradibus renovando ruinam
 Colliso terram collapsus pondere pressit.
 Ecce autem præfracta truncem dum membra do-
 [lorem

Fessa gemunt, subita afflicto solatia portans
 Angelus assistit sancto venerabilis ore,
 Abluere infusus festinans vulnere lymphis,
 Paulatim oblatis contingens unguine succi
 B Perducens tenuem tactu leviori liquorem,
 Unde rigat, tacitam prope sensere medelam
 Membra simul madidis mollito corpore venis,
 Confestimque artus stabiles figuere, fugati
 Undique mandato Domini cessere dolores.
 Pernices gressus, mens vivida, cordis et oris
 Gaudia, gratifico concors cum pectore vultus.
 Dum Dominum laudat sibimet nihil arrogat inde,
 Prodidit et meritum quia se meruisse negavit.

LIBER TERTIUS.

Quo rursus steriles calamos et sibila rupti
 Vox stipulis emissa vocas? hæc gloria certe
 Majorum voces digna est augere tubarum;
 Nec poterit parvis vox tanta erumpere culmis
 Quanta et sublimes laudes implere valeret.
 Sed si vel tenui flatu tam angusta juvetur
 Tibia, quam sancti benedictio miserit oris,
 Grandia si nequit effari, vel suavia dicet.
 Primam igitur libri partem devicta tenebit
 Ambitio, hæc reliquas reserabit janua laudes
 Qua post degeneres per sæcula multa pavores
 Corrupto emicuit libertas perditâ mundo.
 Elatus quondam bellis feliciter actis
 Maximus, et domini unius de morte superbus,
 Exsilio alterius, crimen male moribus hærens
 Auxorat eventu, naturæ et vulnera prævæ
 Resciderat sæpe infelix mage corde superbo
 Prosperitas, rebus gravius ruitura secundis.
 Hunc igitur regem diversa ex parte frequentes
 Pastores adiere Dei, queis cura perennis
 Vel servare plium Domini, vel pascere plebem:
 Certantes laxare reos, dissolvere victos,
 Reddere defessis requiem, solatia mœstis,
 Orare exsilibus patriam veniamque precari,
 Proscriptis censum, miseris vitamque mereri.
 Dumque hæc nituntur studio celerare benigno,
 Paulatim assensu trepido subjecta tument
 Sancta Patrum gravitas, nimium vilescebat
 Dedita blanditiis, non quas dependere suerat
 Prisca sacerdotum gravitas, sed fœda clientum
 Ambitio ad nutum tumidi dejecta patroni.

Inter quos solus constanti corde vel ore
 Martinus nullo infecit pia viscera fuco,
 C Nec trepida oppressit deformi ignavia nævo
 Mentem Christo humilem celsam ad fastigia mundi;
 Quin et constanter precibus connis in ipsis,
 Si qua fuit regem tumidum tum causa rogandi,
 Optantis votum expedit quasi jure jubentis.
 Sæpe etiam sanctum crebro movere precatu
 Ambitio est aggressa virum, ut vel sero veniret
 Oratus toties sprete ad convivia regis.
 Ille etenim fastus temnens et facta revolvens
 Ejus se penitus renuebat jungere mensæ,
 Cujus criminibus sanctam connectere mentem
 Assensu saltim temni nefas esse putabat,
 Objectans cædem dominorum, et sanguine Patrum
 Imperium, mortem regis, regnumque tyranni.
 Sed cum continuis precibus pia corda fatigans
 D Dilueret culpas, objecta et crimina purgans,
 Diceret impositum sibimet terrore jubentum
 Imperii regimen, nefas esse ut mole prematur
 Invidiæ, ferro atque armis extorta potestas,
 Ambitione vacans: nec sane parva favoris
 Signa sui tanto Dominum misisse triumpho.
 Nec quemquam, quamvis tepidæ parvæque fidei,
 Ignorare hominem belli momenta gerendi
 In nutu pendere Dei, manifestius autem
 Si mage confisum amero, virtute, virisque
 Inferior vincat, viciisse hunc judice Christo.
 Nec sane quidquam se vel post bella cruentum
 Immiti gessisse animo, ferrique furorem
 Post aciem valuisse nihil, post arma tubasque

Insontes gladios cessasse a crimine cædis
Et nullo penitus respersam sanguine pacem.

Talia sæpe iterans precibusque instantius orans
Mollivit sauctum crebra ratione rigorem,
Ut culpæ ignoscens studioque evictus adiret
Fastidita prius regalis fercula mensæ :
Exsultat spes jam propior de munere tanto,
Festa dies læto gaudet clarescere cœtu,
Adduntur lecti proceres quos regia juxta
Culmina vicini splendor connectit honoris,
Insignes trabeis, legum armorumque tenentes
Arbitrium, vel jura fori, vel classica belli,
Misceturque ostro mollitum in fila metallum.
Hos inter medius qua simæ flectitur orbis
Præbyter accubuit, dextra lævaque potentam
Ordo ducum, membris super aurea fulcra locatis
Pressit subjectum pretiosi velleris ostrum.
Ad dextram regis sancto venerabilis ore
Consedit senior, qualis pia jura reportans
Descendit sacro montis de vertice *Moyse*
Mutati vultus nimio fulgore coruscans,
Cum faciem cordis splendor depromeret oris
Nec cohibere novam possent velamina lucem.
Mirantur taciti gaudentes turba ministri,
Atque aula obsequiis certat devota modestis
Tam sancto servire viro, cura omnibus una est
Optati officii, minor et reverentia regis.
Ipse etiam præsens Martinum excellere mavult.
Stipant subjectas regalia fercula mensas,
Dives in excelsis splendescit purpura fulcris,
Mollia puniceo motantur serica fuco,
Et rutilant docte ductis sine vellere pensis.
Liminibus distenta tremunt aulæa superbis,
Nutat et in foribus velorum mobile claustrum,
Cuncta nitent vario cultu sursum atque deorsum
Edita pigmentis, sola marmore, tecta metallis :
Sustentant vitreas crystallæ capacia lymphas,
Cumque ipsa et conchæ species videatur et undæ
Nec cohibere putes susceptum claustra liquorem.
Pocula funduntur gemmis, gemmisque bibuntur,
Electri moles fulvum discriminat aurum,
Ars erat in pretio, pretium pretiosius arte est.
Hæc radiant gemmis, hæc exstant vascula signis,
Aspera sunt quædam visu, sed kevia tactu,
Lancibus et rutilis discisque patentibus adsunt
Aeris, et nemoris fructus terræque, marisque.

Postquam exempta famæ epulis, tum sola volun-
[tas

Arentem revelare sitim, rapuere ministri
Inclusas auro glacies lymphasque nivales,
Rorantes alii pateras offerre petentum,
Anticipat votum famulorum cura vigorque.
Tum rex Martino dubitantem offerre ministrum
Imperat, officio cedens simul ordine verso,
Tam sanctæ ardentem cupiens succedere dextræ,
Ut patera tactu tanti pretiosior oris
Infusum inficeret cœlesti rore liquorem.
Verum ubi respersit tenui sua guttura lympha,

A Vix humectati tactu defecit in oris :
Cum rex protenta captaret pocula dextra ;
Tradidit ille suo fidei metitus honorem
Presbytero, meritum cordis non purpura regis
Vicit ; prælatæ cessit diadema fidei.
Attonitis stupere animis defixa videntum
Corda virum spretoque etiam constantia regi
Plus placuit quam mira fuit, nec livor adussit
Invidiæ tanti trutinantem pondera facti.
Quisnam vel magnus quamvis sub iudice parvo
Auderet tantum pro sancto jure sacerdos ?
Non terror vicit firmum, non gratia justum,
Non convivantis studium, non ira potentis.
O virtus vicina Deo ! sic corde remoto
Sis velut ipse procul, præsentem vincere mundum.

B Nec timuit quæcumque illi patefecerat almus
Spiritus, infuso complens pia viscera dono,
Haud dubitanda ipsi constanter prodere regi
Eventus belli varios, felicia primum
Prælia, mox alio tristem in certamine cladem.
Quæ cuncta ut puro vidit mens ignea sensu,
Sic ducta eventu celeri quasi visa probavit.
Nam primo oppressum regem bertamine fudit,
Mox captivâ duci submitit colla reverso.

Nec mirum est tantum mentem vidisse sagacem
Linquentem cunctas sublimi pectore curas,
Et sensu æthereo penitus super astra volantem.
Nam sæpe angelicis miscentem verba loquelis
Pro foribus stantes monachi stupere fideles.
Sic nil corporeum corpus, vel membra caducum
C Senserat, atque animo jam libertate fruendi
Nequaquam edonitæ nocuerunt pondera carnis.

Ipse etiam quovis tentasset fallere vultu
Perspicuus casso patuit molimine dæmon,
Nec permutatis permissus ludere formis,
Denique cum trepido penitus fuga nulla pateret,
Efflabat sævum, per verba furentia virus,
Illæsum insidiis cupiens accendere dictis,
Dentibus elapsam linguæ lacerare veneno,
Effundens cassas jam fractis motibus iras,
Quin et rorantem miserando sanguine dextram
Concutiens, cornuque ostentans crimine cædis
Sanguineum, lætusque malis, et tristia ridens,
Irrumpit sanctam funesto murmure cellam,
Tartaream effundens per verba procacia vocem,

D Cernat ut impleti tandem documenta furoris.
Hæc fors arma dedit, telum hoc volentis adegit
Obsequium pecudis, viuceas sed crimine nostro.
Quo major fructus sceleris, tuus ille, tuique
Agminis, in nostræ solatia concidit iræ,
Affectas renovans optato sanguine vires.
Protinus accitos proceres jubet ocuis omnes
Affectu celeri monachorum visere cellas,
Ne fors fallacis mendacia verba latronis
De proprio saltim dixissent crimine verum :
Qualis mœstorum soleat vox esse reorum,
Cum plectenda truci clam sub tortore fatentur.
Tum referunt nullum penitus de fratribus illo

Signari indicio, coram se protinus omnem
 Sanctorum numerasse gregem, qui clausus ovili
 Temnebat rabidam freudentum ad claustra luporum
 Quem vigil æterno Regi Martinus alebat.
 Attamen accepta quemdam mercede profectum
 Ut plastro advectis prohiberet frigora lignis.
 Huic prope occurrit Martinus, præcipit illum
 Tum socium monachis vel per commercia factum
 Confessi insidiis credens patuisse latronis.
 Nec mora quin præsens jam conjectura probetur,
 Seminecem egressi non longe a limine cernunt
 Extremæ efflantem miserum spiramina vitæ.
 Ille tamen letho languentia lumina solvens
 Vix singultantis præciso murmure linguæ
 Attraxit tenuem glaciali a pectore vocem,
 Vulneris exponens causas: nam forte juvencum
 Dum resoluta arcis stringuntur vincula loris
 Liberior cervice vaga dominoque rebellis
 Mollia tartareo transfoderat inguina cornu;
 Quæ postquam exposuit, pressoque obmutuit ore,
 Tum fessum letho posuit caput, oraque et artus
 Perfudit croceus glaciali corpore pallor.
 Hoc sine interit; nobis tamen hic quoque finis
 Martini ostendit meritum, cui nosse futura
 Sic licuit, nihil ut penitus velamina carnis
 Tardarent celerem terreno pondere mentem.

Et quanquam nimium mendax et callidus hostis
 Vel tegere insidiis fraudes, vel fallere formis
 Tentaret, frustra hæc toties molimina perdens,
 Ausus sictorum formas simulare deorum,
 Fingere et effigiem quorum fingeat honorem.
 Nunc Jovis incestam faciem, Martisque furorẽ,
 Mercurium falsis nexum vestigia pennis,
 Forcipe Vulcanum, chordis vel pectine Phœbum,
 Etfigians clypeo insanam cristisque Minervam,
 Lascivam Venerem, quatientem lustra Dianam,
 Incestam illicita thalammorum lege sororem,
 Germanæ et nomen perdentem crimine fratris.
 Talibus ostentans formis, se, digna suorum
 Facta, et mentito vultu sua crimina prodens;
 Nequaquam elabi potuit, sed fraude relecta
 Perdidit irrisus molimina callida dæmon,
 Efflans extremum per verba procacia virus,
 Illæsumque virum vitiis vel voce lacessens.
 Quæ cuncta immoto tolerans patientia vultu,
 Blanditias temnens, probra et convicia ridens,
 Atque hostem agnoscens figmento in utroque do-

[losum

Crimine nec lædi potuit, nec laude moveri,
 Verborum jaculis opponens signa salutis,
 Et crucis objectu confringens tela latronis,
 Qui sæpe aggressus duris pia amore querelis
 Impius objectare pio pietatis amorem,
 Proh dolor! audebat coram sic voce resultans,
 Testibus ut multis feralia dicta paterent.
 Quare ait, exosos Domino (si crinina damnas)
 Suscipis et vitium culpans, consortia quæris
 Peccantium; forsane lateant te facta tuorum,
 Hortatu tum facta meo, quæ plurima suasi
 Et quorum pars magna fui, qui, quæso, probabit

PATROL. LXI.

A Insum factis hominem facientibus æquum?

Ille ait, Antiquo serpens distente veneno
 Non hæc de miseris homini sententia Christi est:
 Qui si fini culpam videt, abjicit iram,
 Tempora non statuens culpæ, nisi tempora noxæ,
 Ne maneat peccata monens, finita remittens,
 Mitis præteritis si sit correptio præsens,
 Errantes revocans, revocatis crimina donans,
 Perversis patiens, clemens, placidusque reversis,
 Vita hominum, mors culparum, miserator utroque
 Exitium sceleris causas jubet esse salutis.

Nec desperarem fidens bonitate probata,
 Quod quamvis vincant cunctas tua crimina noxas
 Si commissa diu saltim vel sero doleres
 Quod te de mediis raperet clementia flammis.

B O felix pietas, tantum confidere quemquam
 De Domini bonitate Dei, ut spondere benigne
 Audeat illa etiam quæ non promissa fatetur.
 Dum revocare ipsum consueto a crimine tentat
 Criminis auctorem, peccatum a fomite tollens
 Et stirpem exosam prima ab radice recidens.

Sed quoniam crebros cantare enisa triumphos
 Murmura tartareum tetigerunt nostra tyrannum,
 Atque inter laudes titulos replicare volentes
 Bellorum seriem nomen resonavimus hostis,
 Hoc quoque quem dederit Christus sermone to-

[quemur

Tempore quod gestum valde miramur in illo.
 Sanctorum quondam sociis Christique ministris
 Adjectus juvenis factoque et nomine Clarus,
 C Haud procul a sancto cellam doctore locarat.
 Adsciscens plures ista ad consortia fratres,
 Ut modulata piis symphonia psalleret hymnis,
 Concors connexis resonaret gloria linguis.
 Subdolos hunc quondam juvenis simulataque gestans
 Compositis figmenta dolis, mentitus et omnem
 Insontis speciem monachi sub nomine fallens,
 Expetiit sub veste ovium sed mente luporum,
 Spirans antiquum vitiatum pectore virus.
 Ac primum sanctis vel solo corpore mixtus
 Communis vitæ speciem simulator agebat.
 Post sese angelicis solitus jactare loquelis,
 Fallacem extulerat vana ad fastigia mentem,
 Celsius elati casurus culmine cordis.

Quin et prodigiis suadens incauta coegit
 D Corda, velut meritis jam per documenta probatis
 Pro levibus signis tumidis plus credere verbis.
 Ipsius interdum sese jactare solebat
 Alloquio Domini, tanquam si creber ad illum
 Nuntius assidue cœlesti a sede referret,
 Ostendens magnum socio sermone favorem.
 Nec timuit sanctis semet conferre prophetis
 Spirans fallacis mendacia verba latronis.
 Jamque adeo plures confictis credere verbis
 Impulerat, solus constanti pectore Clarus
 Reppulit a sancto fallacia murmura sensu.
 Et quamvis Domini furiosus fingeret iram,
 Nec terrere gravem potuit, nec fallere cautum.
 Spondens virtutem per plurima signa probantiam.
 Namque ut deceptas caperent miracula mentes,

Talibus attonitos voluit confundere dictis.

Hac, inquam, me nocte Deus (ne vana putetur

Gratia, quam meritis voluit decernere nostris)

Indutum niveæ donabit vellere vestis.

Hæc vestris cum dona oculis manifesta patebunt,

Saltim, si dictis dubitatis credere, visis

Credite, et aspectum facili laudate favore.

Cum vero ad tantum vigil expectatio monstrum

Cursum prædictæ novitatis pergeret ordo,

Ecce autem mediæ jam ferme tempore noctis

Quo divisa diem non longe aspectat utrumque,

Proxima venturo, nec multum amota relicto,

Concussa intremuit tellus, fragor undique vastus

Horrendum intonuit tenebris et tetrior ignis

Lampade terribili mentita et luce micavit.

Terrentur visu subito trepidantia corda.

Protinus ergo alacer successuque acrior ipso

Quo sic prædictæ fraudis processerat ordo,

Tangendum cuidam vellus dedit atque videndum.

Qui citus accivit reliquos ne falleret unum

Compositi nova forma doli : stupere vocati

Comminus insignem candore et murice vestem,

Extaque sollicitis blande cedentia dextris,

Mollia dum tenuis percurrunt stanina telæ,

Nec tamen agnoscî poterat quo vellere ductus

Quamvis admotus propter, fulgeret amictus,

Sed vestis visa aspectu, vel credita tactu

Susceptam tenuit mendax in utroque figuram.

Tum Clarus cunctos hortatu urgere sodales,

Ut tam confusis per monstra ingentia rebus

Ad Dominum precibus redeant, quia prodere solus

Obtectos queat ille dolos, fraudemque latronis

E tenebris proferre suis. Vigil ocuis omnes

Turba ad consuetos modulamina dulcia psalmos

Advolat, et sanctis solatia quærit in hymnis,

Quæ pellant segnes ægetato corpore somnos,

Cantibus et sacris nocturna silentia vincant.

Succedunt psalmis lacrymæ, suspiria voci,

Cor clamati lingua tacet, connectitur omne

In laudem Domini tempus vice mentis et oris.

Interea ut primum tenebras rarescere noctis

Vicina jam luce vident, cum prævia solem

Nuntiat acceptum spargens aurora ruborem,

Et croceo obnubens pallentia sidera fucò :

Comprehensum ad sancti certant perducere cellam

Martini, ut tandem disjecta nube fugatus

Perderet ingenii dæmon signenta dolosi,

Prodens detectam tanto sub iudice fraudem.

Ast ille obnitens jamjam propiore periclo

Abnuere, et sanctas præsentum evadere dextras

Certabat gressu sistens, et voce resistens,

Clamans ad sancti vetitam se accedere cellam

Martini, atque illam proferre a limine vestem.

Tum vero insistunt, prodit trepidatio fraudem,

Compositosque dolos pallens ignavia pandit.

Vanuit in manibus prensantium vestis imago,

Attentosque oculos species dilapsa reliquit.

Qualiter aereis nebularum vellera filis

Quæ texere cavas mentito gurgite valles

Cum purum nitidus sol altius erigit orbem,

A Æquora dispersis produnt nublata tenebris.

Hoc quoque sancte cruci Martine affige tropeum

Quo spoliis sævum simulata veste tyrannum

Scindens aeris mendacia tegmina telæ,

Disjiciensque cavæ fluitantia vellera nubis.

O nunquam cessare furor, rursumne resurgis

Elisus toties, toties conamina perdens

Irruis, atque ruens, nec finem audacia ponit,

Nec votum successus agit? Tunc, impie, vultum

Mentiri Domini, tenebris et fallere lucem

Conaris, tali ut specie deludere sanctum

Compositis possit vecors insania formis,

Spirans extremum quanquam sine vulnere virus,

Effetam et rabiem cassis jam rictibus efflans,

Non penetrans purum tetra caligine sensum,

B Ne claudant verum nebularum umbracula solem.

Et quamvis ostro radians, gemmisque coruscans

Subdideris rutilum plantis mendacibus aurum,

Insimilans verum falso diademate regem,

Proh dolor! æternum clamans te, perfide, Christum

Ut velata pio sub nomine forte lateret

Impietas mentita Deum suasura beatum

Credere mendaci specie sub nomine Christi,

Et curvare pios in honorem dæmonis artus,

Sacrilegum ut faceret, nefas heu, credita sanctum

Relligio, ac fidei meritis credendo careret,

Et male tradendi fallacia poela veneni

Occulere ut in dolium mellis dulcedine succum,

Ignaris hæc tende animis, tyronibus istas

Insidias molire viris, qui classica nondum

C Bellica inexpertis tentant præcludere telis.

At qui non rudibus suetus sudare sub armis.

Signaque prætento felicia claudere vallo,

Emeritos celat veneranda casside canos,

Omnia quæ multo doctus præcaverit usu,

Sollicite explorat quæ sint loca parandis

Insidiis, vel quæ rursus suspecta cavendis,

Quo clypeum regat ingenio, quo turbine telum,

Qui regem capiant tituli, quæ crimina lædant :

Ille ita constanti cuncta gravitate resistet

Insidiis, tantaque dolos ratione cavebit,

Ne fraude efficiat fractus conflictibus hostis,

Quod virtute nequit; tali tum robore florens

Martinus bellator erat cum classica Christi

Subruerent penitus vitiatî crimina mundi.

D Noverat ille sui signum dignoscere Regis,

Et calcare istas crucifixi nomine pompas.

Tu modo purpureo Christum mentiris amictu

Atque auro et gemmis peregrino stamine serum

Hanc speciem exornas, miser heu, nec fallere nosti.

Sic frustrata tuis toties molimina perdens

Consiliis, rursus tenues delapsus in auras,

Solveris, atque fugam turpi fetore fateris.

Tu vero immota stabilis virtute triumphas,

Sancte Dei, cui perpetua virtute coheres.

Firmasti invictus contra omnia crimina mores,

Mansuetus, patiens, justus, pius, integer, æquus,

Mitis, confidens, humilis, sine fine benignus,

Instructus, comis, facilis, placabilis, acer,

Antistes sanctus, doctor bonus, hospes amandus,

Mirandus signis, inuitande in moribus idem ;
 Corde humilis, mente excellens, venerandus utroque
 Dum laudem fugiendo capis, vitando mereris.
 Ducens contiguos sera in jejunia soles,
 Et vix exiguis semper parcissimus escis
 Defessum relevans stomachum sine pondere carnis.
 Sic expulsa cibi, sic somni abjecta voluptas,
 Ne vigilem premeret terrena hæc sarcina mentem,
 Sed levius animi posset consuescere corpus,
 Orandi studio invigilans studioque legendi.
 Continuata istis hæc serunt tempora curis,
 Hæc sola et requies placuit mutare laborem
 Succedentem alio jugem sine fine precandi.
 Ipsam etiam cuncti tanto miremur ovantes
 Naturam cessisse viro, licet ultimus illum
 Clericus oblitus tantæ læsisset honoris :
 Nec læsus felle intumuit, nec iudicis unquam
 Jure in subjectos vindictæ exarsit amore,
 Non odium furor excivit, non gaudia risum
 Tristitiamve dolor sanctus gravitate verenda,
 Angelicus fulsit venerando in corpore vultus

A Qui possit sancti faciem depromere cordis,
 Proferre et clausam sacro de pectore lucem.
 Semper in ore Deus, semper miseratio. Pacem
 Consilio et voto tenuit. Nam sæpe solebat
 Invidia infectas fauces livore veneni
 Armare opprobriis, ipsosque accendere diro
 Felle sacerdotes, ut linguis carpere mallent
 Quam factis æquare pium : nec sic quoque sanctum
 Ira animum saltim reddendi ad vota coegit.
 Quin et fraternos pro tanto crimine fletus
 Fundebat madido clemens miseratio vultu,
 Exorans Dominum lacrymarum flumine Christum
 Parceret ut verbis veniam tribuendo dolosis.
 Sic stabili semper contra omnia vulnera corde,
 Non odium furor excivit, sed causa dolorem :
B Quatis sectatus Domini vestigia martyr
 Excipiens sævam saxorum nube ruinam,
 Cum tenuem efflaret benedicto pectore vitam,
 Dimitti insano poscebat crimina vulgo,
 Plus peccata dolens plebis quam vulnera carnis.

LIBER QUARTUS.

Finierat sumptum translatio cœpta volumen
 Percurrens sancti pura exemplaria libri,
 Cum subito oblata est obstruxæ gloria nobis
 Historiæ, nostri stimulans molimina voti,
 Non ut de misero melius claresceret ore
 Quod tam perspicui signasset pagina cordis
 (Cum vis verborum viva virtute coruscans
 Perderet ingenitum metro mollita vigorem),
 Sed quia non omnes liquidi penetralia fontis
 Interius scrutanda petunt, pars magna petentis
 Sæpe bibit proprios neglecto frigore rivos.
 Nos quoque qui dignum nil possumus edere doctis,
 Turbida non longe purgemus pocula libris.
 Sæpe et clangentum voces æquare tubarum
 Emissa implicito conantur sibila libro.
 Et quæ sub celsa suevit requiescere pinu,
 Interdum vilis penetrat virgulta salicis.
 Tu quoque qui gratis malles succedere lucis,
 Si longe amoti nemoris via forte fatigat,
 Comminus oblatum properans irrumpe fructum.
 Pergebat sanctus benedicti ad limina templi
 Ut solita æterno ferret mysteria Christo.
 Ecce autem tremulus glacialis frigore pauper,
 Collidens miseros nudanti vertice dentes
 Admotasque manus malis pallentibus aptans
 Captabat tenuem flatu aspirante teporem.
 Durabat crebros concrescens stiria flatus,
 Vox quoque non toties resonans lacrymabile verbis
 Flexibilibus præcisa sonis gemituque locuta
 Signabat totam causa clamante querelam.
 Hæc quamvis durum mollissent forte rigorem,
 Ne dum Martini pietas jam mota valeret
 Dissimulare istam miseri plangentis erumnam.
 Protinus astanti diacono quem more priorum

Antistes sanctæ custodem legerat arcæ,
 Imperat ut Domini sumptu nummisque cocoptam
 Aptaret properans argenti in corpore vestem.
 Ergo hæc quæ fieri voluit quasi facta reliquit.
 Exin secretæ penetrans habitacula cellæ
C Quæ progressurum sacra ad mysteria sanctum
 Hic quoque vicinis suerat sejungere turbis,
 Excipiens monachum mox emissura ministrum.
 Sed quid non penetrent miseri quos cogit erumna
 Attritæ expositum frontis vulgare pudorem?
 Quod nec presbyteris patuit, perrumpit egestas
 Allegans querulam dilato munere causam.
 Tum vero invasit totum miseratio sensum,
 Nec placuit rursus mandati afferre periculum.
 Amphibalo caput occulit tum teste remoto,
 Subtraxit lætus paulatim ad membra lacertos,
 Collectam excutiens adclini pectore vestem,
 Nec patuit nudum vestito paupere corpus,
 Tam propere exterior spoliatum textit amictus,
 Ut votum anticipans festini pauperis, ipsum
D Ignarum facti faceret, quem munere lætum
 Fecerat occulto, testi manifestus egenti.
 Dicite qui sprete calcantes gaudia mundi
 Abjecto vitam voluistis quærere censu,
 Quis nudum proprio textit nudatus amictu?
 Quis quod ferre alium doluit non ipse refugit?
 Quis miser esse volens miserum miserando refecit?
 Vicisti veterum, Martine, exempla virorum,
 Tuque ipsum mirandus eras tum paupere tecto,
 Vel cum divisæ remaneret portio vestis,
 Cede tibi antiquam geminasti hoc munere palman.
 Interea, quod moris erat, solemnibus horam
 Esse monet diaconus conventu in plebis agendis.
 Ille ait, Implenda est sancti doctrina prophete :

Præcedat missam miseratio, gratior hæc est
 Hostia, mandatum faciens prius obtege nudum.
 Egressus paulum quæsito paupere rursum
 Suggestit absentem, nec largitione repertum.
 Prome age, sanctus ait, munus : non deerit egenus.
 Tum vestem octava solidi vix parte coemptam
 Nodosis textam setoso vellere filis
 Ante pedes sancti stomachatus projicit ille,
 Amoto paulum diacono pretiosa coarctat
 Congaudens prope tam vili tegmine membra.
 Sic altare petens et multo comptior heros
 Hoc habitu, qualis regi post bella reverso
 Occurrit madidus sudore et pulvere miles,
 Pulchrior hoc titulis, quo membris turpior horret.
 Nam speciem virtutis opus præcedit, ut altæ
 Radicis robur foliorum tempora transit.
 Nec dubia hoc votum mox conjectura probavit.
 Nam dum solempni cumulat pia dona rogatu
 Prosequiturque sacris vota immortalia verbis,
 Effulsit rutilans claro de vertice flamma
 Splendorem capiti infundens innoxia crini,
 Perspicuo sursum porrecta atque edita tractu,
 Ignifluo liquidum perrumpens aera sulco.
 Perge age continuo titulorum impulsa rotatu
 Gloria, sic facili virtutum concita cursu,
 Ut penitus laxis currens in gladia frenis
 Incipienda prius subeas quam clausa relinquis.

Quidam vir locuples Evanitus in licet istis
 Astrictus mundi per vincla tenacia curis,
 Attamen illæse fidei cordisque benigni,
 Conservans purum terreno a crimine sensum,
 Exesis penitus vehementi febre medullis,
 Concutiens crebro trepidantia viscera flatu
 Et singultanti rumpens suspiria pulsu,
 Supplex arentis confuso murmure linguæ
 Et plectrum vocis siccati glute palati
 Impendens, fractis enisus sæpe loquelis
 Affectum signare suum rogat oculus ad se
 Adventum sancti obtineat miseranda precantum
 Ambitio, si quæ stimulet vel cura doloris,
 Vel pietatis amor quærens fomenta salutis,
 Hunc adeat solum renovandæ ad tempora vite,
 Martini aspectum cunctas superare medelas.
 Nec tarda injustum saltim dilatio votum
 Credidit, oblati divino munere signis,
 Hanc satis esse fidem mox et res ipsa probavit.
 Vix dum vel medii transcurta parte laboris
 Restabat pars magna viæ, prævenit euntem
 Gratia, præmisit speratæ dona salutis
 Præcedens tardos virtus perniciosior artus.
 Occurrit validus medico : gratantur uterque
 Corpore sanato transfusam in corde salutem,
 Dum fidei meritis crescit curatio carnis.
 Ergo ut sublata est cunctarum causa morarum,
 Confestim remeare volens cuncta prece victus
 Præstitit unius spatia exorata diei.
 Sed breve quod fuerat spatio, virtutibus amplum est,
 Arcum compensat non arcta operatio tempus.
 Nam puerum quem forte malus lethaliter ictum
 Perculerat serpens infectum felle veneni,

A Cum jam liventes virus distenderet artus
 Atque ipsis etiam penitus vitalibus haustum
 Serpentis ferale malum quasi morte peracta
 Solveret inferno marcentia lumina somno :
 Ipse herus inflectens justo pia corda labori
 Pertulit ad veri vestigia sancta patroni,
 Non dubitans meritis per tot documenta probatis
 Quod præsens possit tactu depellere virus,
 Qui veniens morbos solo terrore fugasset.
 Nec mora, contactum dextra medicabile vulnus
 Purgavit tetro figentia membra veneno,
 Et quacunquæ manus per corpus sancta cucurrit
 Mors fugit, sed vita redit ; remeavit ad unum
 Mox pestis collecta locum. Tum vulnere solo
 Stipatum jussit confestim erumpere virus,

B Et puer intrepido firmans vestigia nlsu
 Gressibus impavidis domino gaudente cucurrit.
 Hac dives mercede redis, hæc munera sumis
 Adjectæ munerans felicia dona salutis.
 Quod tempus vacuum virtutibus egit in ipso ?
 Quæ via non cælum petiit licet hospita terris ?

Lustrabat caulas commissi pastor ovilis
 Queis pia rurestrem claudebat Ecclesia plebem,
 Ne furum fortasse doli rabiesve luporum
 Incautas pecudes raperent custode remoto.
 Interea sociis paulum fortasse relictis
 Carpebat prægressus iter qua publicus agger
 Porrigit erectam per plana jacentia molem,
 Ut via constratis solidata atque edita saxis
 Vergeret effusus in concava subdita nimbos,
 C Et gravis in duro non sideret orbita colle,
 Mersaque ne luteum sorberent plaustra profundum
 Sed summæ vix dorsa viæ vertigo rotarum
 Raderet, haud ullo signans vestigia sulco,
 Sed procul impacti tinnitu prodere ferri.
 Hoc Martinus iter paulum prægressus agebat,
 Cum subito ingenti properantem turbine rhedam
 Obvius asperxit, tumidos quæ forte vehebat
 Militiæ terrore viros : non ordo furorem,
 Non ratio insanam poterat componere mentem.
 Ambitio, ebrietas, clamor, furor, ira, tumultus,
 Miscabant variis incondita pectora monstis,
 Exanimesque inter mulas trepidosque magistros,
 Verbera cædentum resonabant verba clamantium,
 Nec standi lex ulla inerat, nec cura pericli

D Tardabat celerem per plana, per ardua cursum.
 Talibus ergo viris habitu diversus et ore,
 Obvius occurrit sanctus, tinfuere verendam
 Jumenta adversi faciem, cessere trementes
 Aggere de medio mage sano pectore mulæ
 Innexæ implicitis trepidantia corpora loris ;
 Ut quondam sanctæ vetitum maledicere plebi
 Lectio fert asinam dominum tempsisse profanum
 Elisam adlini pressantem corpore plantam.
 Tum vero insano suffusi corda veneno
 Desiliunt, spes est voti data causa furendi,
 Ausi et sacrilegas in sanctum extendere dextras,
 Verberibusque pium certatim elidere corpus.
 Insontem solum, mitem, placidum, patientem,
 Irati, instabiles, multi, tumidi, furiosi,

Obvia verberibus prorsus nec verba ferentem
Impellunt, retinent, elidunt : ora madescunt
Sanguine, confusum rumpunt spiramina pectus,
Liventer fracto nigrescunt gutture fauces.
Languentesque oculi solo de lumine Christi
Præsentes pensant tenebras caligine noctis,
Deficit aspectus, sed spes in pectore lucet.

Talem igitur socii postquam aspexere magistrum
Exanimes, viso pallescit turba patrono,
Extendens humiles ad sustentacula dextras,
Blandaque sanguineis affligens oscula membris.
Tum properant diræ loca tristia linquere cædis.
Subditus exceperit venerabile pondus asellus
Assuetum vecturus onus. Sed corpore flexo
Nutat semianimis acclinis sarcina membris,
Et dubios casus jamjam lapsura minatur.

Interea expleto satiati corda furoro
Ad rhedam rediere viri, perniciosus inde
Præcipiti cogunt jumenta erumpere saltu.
Ut quidquid fuerat finesta in cæde morarum,
Confestim celeris pensarent turbine cursus.
Verum hæc frustra adhibent molimina, fixa rebel-
[lant

Imperio jumenta truci : riguere ligatæ
Arbitrio domini statuarum in imagine mulæ.
Tum vero insano propius calet iræ tumultu.
Nil voces, nil flagra valent : contusa resultant
Ilia, vicinas rapiunt ad verbera silvas,
Saxa, sudes, fustes, stimulos, quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit, consumit in ictus.
Nec tamen hæc possunt nervos laxare rigentes
Aut fixos mutare artus, frigentia credas
Æra, vel expressas saxis riguisse figuras.
Tandem consumpto penitus fractoque furoro
Admisit sanum vecors dementia sensum,
Ut scirent nexas inter tot verbera mulas
Judicio torpere Dei, causamque morarum
Non sine divino miseris contingere nutu.
Cum demum admoniti monstris, positoque furore
Peccati memores quærunt, quisnam ille verendo
Corpore sacrilegos pulsantum exceperit ictus.
Ecce autem audito Martini nomine proni
Accurrunt laceros turpati pulvere crines,
Rorantesque genas lacrymarum fonte rigantes
Innectunt humiles plantis felicibus ulnas,
Poscentes veniam pariter, pariterque fatentes.
Nec sane dilata diu est miseranda precantum
Ambitio, exclusit longos clementia fletus,
Et veniæ donum prævenit vota rogantum.
Nec mora libertas abeundi reddita, verbo
Laxavit celeri jussarum frena morarum.
Dicite quid vestri velox evectio regis
Efficiat tardante Deo, conferre coruscas
Gemmarum radiis frontes, et tegmina setis
Hispidæ, virtutum titulos, pompasque jubentum ;
Tum saltim edocti meritorum pondere sancti
Imperium vestro melius præponite regi.

Perge, age, continuo virtutum stemmata tractu
Historiam pangendo refer, via versa sacerdos

A Ingeniumque meum, tu cordis plectra vel oris
Auxilio continge tuo, vesana loquentes,
Dementes rapiant furiosa ad pectora Musas.
Nos Martinus agat, talis mutatio sensus,
Grata mihi est, talem sitiunt mea viscera fontem,
Castalias poscant lymphatica pectora lymphas,
Altera pocla decent homines Jordane renatos.

Rursus iter gressus venerabile sanctus agebat
Carnotina jacent patulis qua mœnia campis.
Ergo hic fecundi dum præterit avia ruris,
Vicinum implevit justa admiratio vicum.
Innumeri passim coeunt et sexus et ætas,
Omnes denudat vacuos cultoribus agros
Gloria tanta viri; minor est jam cura domorum,
Martinum vidisse sat est, hoc nomen et ipsi

B Pro laudis titulo recte stupuere profani.
Et quanquam nec dum fidei virtute recepta
Ad famam tanti raptim affluxere magistri.
Stipabat densum populis rurestribus agmen.
Texerat expositos justa admiratio campos,
Quem fructum tantæ segetis satione salutis
Commissis cupidos gauderes condere claustris,
Respiciens vacuos granorum pondere culmos.
Cum subito exanimum nati complexa cadaver
Mater adest, pulsans cassos ad viscera rictus,
Et querulum immergens labris glacialibus uber,
Allegans tremulas inter suspiria voces,
Pallentesque rigans lacrymarum flumina malas.
Persensit mens plena Deo vicina faventis
Dona Dei : purum vegetavit gratia sensum
C Fideret ut tantum divina ad præmia plebem
Perspecta saltim Domini virtute vocandam.

Ergo ut defuncti funus miserabile nati
Supplex imposuit matris felicibus ulnis,
Attacti nutare artus, reserata patere
Lumina, et infusam paulatim assuescere lucem,
Et plectrum humentis collidens lingua palati
Faucibus expressam verbis distinguere vocem,
Brachiaque innexo gaudens suspendere collo
Martini amplexus neglecta matre poposcit.
Pande sinus patulos populis ditata receptis,
Adjectamque tibi gaudens amplectere plebem,
Sponsa Dei, totum rapiens ad viscera mandum.
Vos vero in miseris dudum fetentia bustis
Idola, gaudendos tandem lugete triumphos.

D Quæ non corda tibi cedebant, sancte, docenti?
Quæ feritas non mitis erat? cum semper in ipsis
Regibus oppositum contra tua vota rigorem
Prævia molliret Domini clementia Christi?
Sed mage trux reliquis vitioque tumoris, et iræ
Terribilis solum Valentinianus agebat.
Quem cum sæpe ducem supplex Martinus adiret
Difficilem allegans duro sub principe causam,
Tam jugi offensus rex ambitione precantis
Ne sæpe obstructas pulsaret questibus aures,
Arcei foribus sanctum jubet. Ille repulsus
Deserit infensi penetrabilia turbida regis
Mallens æterni pulsare ad limina Christi,
Atque illam penetrare aulam quæ regibus ipsis
Jus tribuit, certis concludens tempora metis.

Astringens validis licet ora rigentia frenis.
 Ergo ad consuetum remeat mens tota vigorem
 Affligens tenuem defesso in corpore carnem.
 Exesam stimulans setoso tegmine pellem,
 Jejunando diem ducens, vigilando tenebras,
 Continuo et fletu connectens tempus utrumque.
 Ac si quando brevi cessissent lumina somno,
 Nuda humus ad tenuem sat erat subjecta soporem,
 Donec mœstitiam sancti miserantis alumni
 Christus ad afflictum solatia misit amicum
 Alloquio delata pio: nam lapsus ab alto
 Angelus hæc Domini mandati verba profatur:
 Perge, age, ut obstructam penetres securus ad aulam.
 Nil septum est, miserante Deo, cui regia cœli
 Oranti patuit, terrena hæc claustra patebunt.
 Nec mora: divini tanto sponsore favoris
 Certa fides; petit intrepidus penetranda tyranni
 Limina, concessit tumidi custodia regis,
 Armaque ad excubias dirarum objecta minarum.
 Quem postquam solio subito rex vidit ab alto,
 Obstupuit visu attonitus, torvunque trementes
 Aspexit minitans regali a sede ministros.

Interea ut spreto caperet solatia sancto,
 Comminus astantem nullo dignatus honore,
 Immotus pressit subjecta sedilia membris.
 Ecce autem rapido crepitanis turbine flammæ
 Ignis atrox vindex divino munere missus
 Involvit solium regis partemque sedentis.
 Tum demum celeri linquens incendia saltu
 Excussis fixit trepidus vestigia membris
 Extortum redhibere pio gratatur honorem,
 Et blando affectu causam removere precandi
 Subdens præceptis inimicitia pectora sanctis,
 Et flectens dociles ad verba iubentia mores.
 Quin et larga satis regali dona paratu
 Ingressit. Sed nil de mundi sumere censu
 Mens opulenta Deo voluit, terrena relinquens
 Præmia, at æterni recondens munera Christi.

Nunc quia plebeis vilissima carmina verbis
 Irrupere humili præcelsa palatia versu,
 Contiguo, ut Christus dederit, sermone loquemur
 Subdita sanctarum meritis fastigia rerum.
 Postquam, ut transcursi signavit pagina libri,
 Maximus impositi purgavit crimina regni,
 Jugibus officiis cœptum servare favorem
 Prudenter studuit: nam sic arcessere sanctum
 Gaudebat cupiens divini flumine verbi
 Irriguam potare fidem, de fonte beati
 Oris nectareum doctrinæ haurire liquorem,
 Discere sanctorum titulos et gesta piorum,
 Quæ decertantes sudarent prælia, quæve
 Præmia victores caperent, quæ gloria justos
 Excipiat, quæ pœna reos, clementia Patris
 Ut foveat, quantum afficiat sententia regis.
 Talia quærenti congaudens singula sanctus
 Pandere, et ejectis lumen revocare tenebris.
 Ac non inferior tanto regina marito
 Devota obsequiis vincebat sedula regem,
 Pendens sanctifico semper narrantis ab ore,
 Et largo propter spargens vestigia fletu,

A Illius æquabat meritum quæ crine beato,
 Lota prius lacrymis Domini vestigia tersit.
 Verum hæc parva putat speciali accincta seorsum
 Affectu servire parans, ut sola remotis
 Instrueret mensas felix regina ministris.
 Nec prius adjuncto contendens sæpe marito
 Destitit a precibus, quam sanctum cedere crebros
 Continuans fletus jugi ambitione coegit.
 Apponit mensam, sellam locat, ingerit ultro
 Lintea siccandis manibus lymphasque lavandis.
 Et quas obsequio congaudens coxerat escas
 Ipsa in perspicuis properat deferre canistris.
 Et quanquam officiis nunquam defessa vacasset,
 Supplebat jugem standi virtute laborem,
 Pro tanti mercede operis venerabile munus

B Micarum fragmenta legens, quibus esca fidei
 Esuriem sanctam tactu pretiosa repletet.
 O felix virtute tua regalibus istas
 Antefrens gazas opibus, servire beato
 Mallens, quam toto penitus præcellere mundo!
 Ad famulæ nomen referent regnantis honorem.
 Non tibi sidereis radiantia tempora gemmis
 Mutavere animum, rutilisque rigentia filiis
 Serica, contextoque aurum pretiosius austro.
 Æquasti merito tantæ, regina, fidei
 Illam quæ similis solii sublimis honore
 Venit ab extremis Salomonem agnoscere terris,
 Auditu captans docili quod mente retentans
 In se quod tenuit longe progressa petivit:
 Talia subjecti calcati obstacula mundi
 Femina priscorum titulis æquata virorum.

C Nam sæpe invictos multo in certamine reges
 Sola jugum renuens funesta superbia vicit.
 Recte igitur sancti donum speciale tulisti
 Ut tibi mollito paulum positoque rigore
 Mitia siderei cordis secreta paterent.
 Quam multos licet exiguo laxata sereno
 Frons pia clementer jussit considerare fluctus,
 Quantas sedavit moderatio aura procellas,
 Et breviter rutilans licet inter nubila sudum!
 Quam tristes hæc mensa reos, quæ vincula solvit
 Libertas permissa parum, quantasque catenas
 Discussit laxans proprium brevis hora rigorem!
 Nam tempus, persona, locus sapientibus astant
 Consiliis, subitaque animum ratione gubernant;

D Nec mihi feminei prætendas nomina sexus,
 Invide, non artis meritum sed corda parebunt.
 Nec minor est natura humani [F homini] cum gratia
 [par sit,

Nec distet merito fidei gens, sexus, et ætas,
 Vir, mulier, servus, liber, peregrinus, et hæres.
 Credentis meritum præstat, non gloria carnis.

Denique quid sexum hunc studio meruisse fideli
 Compererim brevibus cupiens perstringere signis,
 Hoc quemcunque dabit Christus sermone retexam.
 Dum progressus iter carpit venerabile sanctus
 In noctem vergente die, vicina petivit
 Tecta, et gaudentis susceptus culmine vici
 Expetiit properans sancti penetrabilia templi,
 Atque hic ut semper benedicti liminis hospes

Permisit fessum paulum requiescere corpus,
 Laxans exiguo marcentia lumina somno,
 Ut renovata brevi saltim modicoque sopore
 Sufflucere jugi tenuissima membra labori,
 Et ferrent vigilem per sustentacula mentem.
 Verum ubi transegit tenebras et nocte refulgens
 Lux operum cunctis propere solemniter actis,
 Rursus iter festinus agit; tum vero fidelis
 Turba puellarum Domino quas sancta sacrarat
 Virginitas carne intactas, et corde pudicas,
 Ne festinantem cœli ad sublimia mentem
 Ad terram premeret fragilis corruptio carnis,
 Irrumpit sanctæ gaudens penetralia cellæ
 Hospitio benedicta pio, flatusque recentes
 Haurit, et infectas absorbet anhelitus auras,
 Tunc humili obsequio solum doctoris adorat;
 Officio docto raptim loca singula signant
 Quæ tetigere pedes stantis, quæ membra jacentis,
 Quæ sancto benedicta cibo, quæ pressa sedili,
 Vel quæ prostratis oranti subdita membris.
 Ut vero aspectu benedicti stramine lecti
 Tentavere pio tepefactum corpore fenum,
 Certat ad inventam violenta modestia prædam;
 Dum partem sibi quæque rapit, sinibusque repletis
 Leviam densati compungunt pectora culmi,
 Atque arcant tenues stimulatopectore vestes;
 Quid non vera fides faciat? forte una cohortis
 Virgineæ, nec corde minus quam corpore casta,
 Cum quemdam miserum violento jure retentans
 Cogeret in furias dæmon prorumpere jussas,
 Excutiens sanum captivo a pectore sensum,
 Auxilio confusa Dei meritoque patroni,
 Particulam aptæ sapienter prodiga prædæ
 Faucibus innectit miseri colloque furentis
 Suspensit pressum benedicto corpore fenum.
 Nec mora, et tactu confestim territus hostis
 Arentes stipulas ^a sæva ut incendia fugit,
 Impar contactis Martini corpore culmis.
 Et tamen elisus toties totiesque fugatus
 Audes mutatis demens occurrere formis,
 Expertum tentare virum, coramque verendos
 Ferre oculos, speciemque tegens monstrare furo-

[rem ?

Nam pecudis dorso insidens furiisque petulcum
 Concutiens animal seseque in viscera mergens,
 Naturam pecudis funesta excusserat ira.
 Vel cum captivæ præsisit terga juvencæ
 Ferret ut impositum non solum corpore monstrum,
 Explens infusum per membra obsessa furorem,
 Atque ministerium bacchantis motibus aptans
 Sanguineum spargens concusso vertice rorem,
 Leviam dum rubræ percurrunt cornua guttæ,
 Igneaque iratam præcedunt cornua frontem,
 Efflat, et alternas vix creber anhelitus auras,
 Pulvereamque ciet curvato poplite nubem,
 Et tenues sursum tremulus pes spargit arenas.
 Nempe inter profugas passim bacchata catervas
 Mittis ad aspectum sancti, cessore fugato,
 Astitit, atque onere abjecto sed mente recepta

A Agminibus sociis gaudens se bucula junxit,
 Desine nunc saltim gregibus te mergere Christi
 Postquam nec pecudum sanctus tibi jura reliquit.

Cedimus, exsuperat trepidantia verba loquentis
 Gloria virtutum, claris magis edita factis
 Quam linguæ prodenda sonis obscura poetæ
 In lucem fando expediant; nos lumine laudis
 Vincimur, et tanto oppressi splendore latemus.
 Atque utinam nostram paulum rarescere noctem
 Gloria tam clari faciat contacta patroni,
 Ne lucem historia: tenebroso corde tegamus,
 Et titulum laudis minuant peccata loquentis.
 Quod cor non placidum sancto, quæve ira rebellis,
 Quæ feritas non mitis erat? Sensere molossi
 Imperium cum venatu transcurta patentum

B Æquora camporum quateret lasciva juvenus,
 Corripiens celeri vel prona vel ardua saltu,
 Cornipedes propere multo sudore madebant,
 Et patulis tenues efflabant naribus auras.
 Ungula terrifico resonabat concita pulsu,
 Linquens pulveream cita post vestigia nubem.
 Nec sat erat volucrum tam velox cursus equorum:
 Pendula sic pronas æquabant pectora frontes
 Ut mora cornipedum tardaret vota sedentum,
 Vectorum et cursum transiret motus agentum.
 Certabant alacres ventos æquare molossi,
 Vincendi et studio spectantium explere furorem,
 Pendentesque procul reserato gutture linguas
 Flatibus alternis tremulus quatiebat hiatus.
 Hic tantus labor, hic sumptus quo, proh dolor! exit!
 Quis fructus, quæve utilitas prensare fugaces
 Bestiolas, leporumque fuga gaudere paventum?

C Tempsisti talem, prudens Martine, furorem,
 Insontis tristem casum miseratus, hiantum
 Ora canum, et trepidos faciens torpescere gressus.

Jam si continuum laxasset fronte rigorem,
 Quo sale verborum sociorum absolvere curas,
 Attentasque aures paulum refovere solebat,
 Cum gravitate catus, cum religione facetus,
 Virtutem cordis respergens flore leporis.
 Pellicea cernens obiectum veste bubulcum,
 En, ait, alter Adam tales velavit amictus
 Nudati obvolvens argentia membra parentis,
 Atque novo præstans solatia parva pudori,
 Cum post tartarei virus lethale veneni
 Lubrica deceptum persensit sibila corpus.
 At nos exutos penitus penitusque sepultos
D Peccato veteri rursus nova gratia velet.

Idem detractis detonso vellere lanis
 Arridens respexit ovem, tum protinus inde
 Ordine de facti sumens exempla docendi,
 Cernite mandatam vilem complese bidentem,
 Vestibus e geminis poscenti tradidit unam
 Succrescente alia nolens retinere priorem.
 Ast homines brutæ pecudi cessisse pudendum est
 Si mage munifico vincat nos prodiga censu.

At parte ex alia pratorum dorsa patebant
 Dissimili distenta situ, pars una voraces
 Pertulerat suffossa sues, viridemque colorem

^a Ita recte habet v. c., non autem *ut sæva*, quia veteres voculam *ut* sæpe producerunt etiam sequente vocali.

Perdiderant glebis nigrantia dorsa supinis.
 Ast aliam adroso detonsam cespite tristi
 Nudarant armenta fame, proneque secantum
 Ora boum abstulerant late telluris amictum.
 Roscida dum patulo carpuntur gramina morsu
 Curvatæ ad fauces attracta aspredine linguæ
 Prævia quæ teneras adlambens colligit herbas,
 Ut densata avidi succidant pabula dentes.
 Nec minus impresso protriverat ungula cornu
 Elidens crebro viridantia germina pulsu :
 Partem aliam illæsi vernantem cespite campi
 Ornabat vario comens natura decore.
 Undabat tenui viridantia gramina flatu,
 Impulsasque levis motabat spirilus herbas.
 Insuper innumeri per plana jacentia flores
 Distincta insertis pingebant æquora gemmis.
 Hos roseo inficiens tingebat purpura fuco,
 Ast alii niveo insignes candore nitebant,
 Inter quos croceis distinguens gramina signis
 Aurea flavorum rutilabat gratia florum.
 Curvant purpureæ gemmantia germi .a guttæ,
 Flectebantque herbas humentis succida roris;
 Blandus odor gratum certans æquare colorem,
 Permiscens paribus concordia gaudia formis,
 Pascebat specie visum, spiramine nares;
 Præbebant raræ pergrata umbracula frondes,
 Cæruleaque implexis nutabant brachia ramis;
 Certabant tectæ foliis vernare volucres
 Musica dulcisonis moderantes sibila linguis.
 Purus vicinas pascebat rivulus herbas
 Graminaque allapso stringens humore fovebat.
 Perspicui subter visu penetrante lapilli
 Crispabant vitreas per blanda obstacula lymphas.
 Nec poterat mersum ex oculis auferre decorem
 Pervia luminibus species et gurgite tecta.
 Quid rudibus conor formas signare loquelis ?
 Expromi hæc verbis nequeunt, quæ munere Christi
 Effligians melius naturæ gratia pinxit.
 Hanc igitur speciem distinctam dispare forma
 Aspiciens Martinus ait, Conferre parumper
 Depasti, effossi, illæsi loca singula prati
 Scortorum sceleri, vel justo fœdere nuptis
 Conjugibus, vel virginibus quæ corpora Christo
 Sancta vovent rosei gemmis ornata pudoris.
 Ut suffossa illic species non permanet agri,
 Oblita sic vitii Christi non fulget imago.
 Ut radix hic salva manet, sed gramine secto,
 Sic nuptis est tuta fides sine flore pudoris.
 Ut color atque nitor florenti reddet in agro,
 Gloria sic puræ fulgebit lucida carnis,
 Talia perspicui dantis documenta vigoris
 Attenti et semper divina ad præmia cordis.

Quidam adiit monachus neglecto hoc nomine ad-
 [emptus

Militia, qui post lituos et classica belli
 Malluerat veri signis se dedere regis,
 Magna crucis sanctæ melius vexilla secutus.
 Quin et consortem thalami ad collegia vitæ
 Alliciens, sociam sanctis præceperat esse

A Virginibus, thalami vel carnis jura remittens.
 Verum ubi lascivum rursum rediviva voluptas
 Occæpit stimulare animum, penitusque medullis
 Indere contempti mortalia sæcula mundi,
 Vix prælibatum cupiens laxare rigorem,
 Rursus in amplexus nuptorum et vota recurrens
 Post monachi titulos nomen revocare mariti.
 Quin et doctorem crebro pulsare tumultu
 Aggreditur tales precibus miscendo querelas :
 Si mihi conjugii Christus solatia præstat,
 Dignatus thalamis diversum adnectere sensum,
 Quis rapiet mihi dona Dei ? quis jure novello
 Audebit priscam Domini convellere legem ?
 Talia præcipiti frangentem murmure sensum
 Mitius aggreditur sancti medicina patroni.

B Dic, age, præteritæ recolis si tempora vitæ,
 An collata acie sævo conflixeris hosti ?
 Quod quia percrebro factum reminisceris idem
 Respice num lituos inter vel classica belli,
 Pilaque terrificis pugnantum intenta lacertis,
 Districtosque enses, accepto et turgida flatu
 Serica, serpentum spiras imitata vel iras,
 Bellica femineus turpaverit agmina sexus ?
 Quis scutis ad pensa locus, quis ad arma puellis ?
 Lævia nam decuit respersio pulveris ora ?
 Quod si terrenis non sunt hæc congrua castris,
 Quidquam ut femineum deceat vexilla virorum :
 Num tibi continuo bellum sudore gerenti
 Non mage turpis erit spreti permixtio sexus
 Tempore desidiæ, talem lasciva voluptas
C Inveniat ridenda chorum. Cum vero viriles
 In campos properant acies, ferrataque lucent
 Agmina, femineas defendant mœnia turbas,
 Divisæque armis studeant se claudere portis.
 Qui vero ad bellum properat, solatia temnat.

Talibus effrenæ sanavit gaudia mentis
 Compositoque dedit rursum nova gaudia cordis,
 Pugnacemque virum cum pace ad bella remisit.

Jam vero hoc quisnam digne percurrere possit
 Tam docilem ornarit patientia quanta leporem ?
 Forte inter sanctas et corde et carne puellas
 Perpetui semper pretiosas flore pudoris,
 Innuba quas Domino sociarat dedita Christo
 Virginitas, nexu mentis, non fœdere carnis,
 Virtutum quædam studio præcesserat omnes,

D Hoc speciale decus titulis addendo pudoris,
 Quod semel ex oculis cunctorum amota virorum
 Servabat cæptum constanti corde rigorem,
 Nec levis instabili nutabat femina sensu
 Vincens ingenitum virtutis pondere sexum,
 Et prægressorum via rara exempla virorum.
 Hujus propositi justa admiratio sanctum
 Perpulit, ut talem recte veneratus adiret,
 Illectus tanto virtutum flore puellæ :
 Verum ita constanti defixa in pectore mansit
 Jam Domino devota fides : ut claustra pudoris
 Septa viris claræ titulos servantia palnæ
 Nec tanti posset meritum reserare patroni.
 Nec tamen erubuit votivam ferre repulsam

Proposito gavisa fides : sed cuncta benignus
 Quæ spem contulerant proprium numeravit hono-
 [rem ,
 Plus lucra attendens animæ quam gaudia carnis.
 Quam tibi quam sancto rabies de pectore partem,
 Ambitio insani ventis afflata tumoris,
 Jam penitus prostrata jacet, nil Christus habere

A Cum vitilis commune potest : qui laude tumescunt
 Extolli semet cupiunt. Satis approbat ille
 Qui latuisse cupit, mundi et fastigia temnit,
 Quam soli Domino tribuat quem vitat honorem.
 Sed qui laudato malles vilescere Christo
 Hoc quoque iudicium titulis addendo beatis,
 Quam vitando fugis laudem, vitando mereris.

LIBER QUINTUS.

Jam semel in laudem tanti prolata patroni
 Quidnam lingua siles ? incondita murmura vocis
 Indocilesque sonos per longa silentia claudens.
 Si rubor est tam magna loqui prius ista pudori
 Lex statuenda fuit, nimis hæc velamina tarde
 Attritæ nimium tentas præterdere fronti.
 At si desidix vili torpore teneris,
 Ut tetra mortis tristis discedat imago,
 Excute marcentem, depressa morte resurgas.
 Si merito depressa jaces, confide patrono.
 Quid rea supplicii pavitas cum sis rea voti ?
 Ergo age, et extinctam Domino committe favillam,
 Ut rigor ingenii Christo aspirante tepescat,
 Et glaciem cordis Martini oratio solvat,
 Ac faciat brutam quamprimum erumpere vocem
 Ut quondam similis meruit miracula facti.

Carnotena jacent patulis qua mœnia campis
 Gallia, et immensis late distenditur agris,
 Hic jam bisseis quæ muta silebat in annis
 Obstructa et nullis reseraverat ora loquelis
 Filia, mœstorum tristissima cura parentum
 Angebat jugem miseris vivendo dolorem,
 Annorum et spatio crecebant vulnere lectus.
 Heu ! quoties doluere aliis indulta potentis
 Dona Dei periisse sibi, cum sæpe viderent
 Vix dum reptantes in verba erumpere parvos,
 Nominaque e tenebris præfracta exire labellis ?
 Cum murmur dubium pietas prægressa notaret
 Incertam agnoscens affectu interprete vocem
 Excipiens quasi dicta sonos, rapiensque loquenda ?
 Hæc quæ post primas alii sunt præstita cunas
 Æmula bis senis pietas desleverat annis,
 Cum lustris geminis mœrens, annisque duobus,
 Optaret primam nubendi ad tempora vocem.
 Donec Martini genibus connexus et hærens
 Exanimis genitor lacrymoso flebilis ore
 Astrueret cunctam gemitu pandente querelam,
 Attracta ex imo suspiria pectore ducens.
 Singultu incidens crebro lacrymabile murmur,
 Ac madidum pectus perfundens imbre genarum.
 Etiam Martini mentem concusserat almam
 Assuetæ pietatis amor, sed causa morarum
 De probitate fuit pretiosi cura pudoris,
 Et semper claris socianda modestia factis,
 Ne quod contuleris meritum jactantia perdat
 Et virtutis opus vitiet præsumptio cordis.
 Ergo, ait, indignum tanti ad miracula facti
 Me reor, et trepida pondus cervice pavesco.
 Quod ferre infirmus nequeo, ne sarcina major

Deprimat, et nimio invalidus sub fasce laborem.
 Sed non difficilis quævis curatio Christo est,
 Qui recte hæc aliis committit signa ministris,
 Sanctorum ut meritum Domini miracula prodant.
 Ecce duo assistunt clari probitate fideque
 B Et virtute viri, quos recte vexit ad istum
 Talis vita locum, nunquid non promptius illis
 Hæc Domini medicina dabit quæ grandia nostrum
 Excedunt meritum, sed non sunt ardua sanctis.

Talia sæpe iterans cordis documenta modesti
 Et meritum renuendo probans, hoc dignior exstat
 Quod comit reliquos pretioea modestia mores,
 Invidiamque fugit qui se conferre pavescit.
 Hæc cernens genitor sancto vehementius instat,
 Hos quoque conjungens precibus, quorum ille tegeret
 [dam

Dixerat esse fidem, ne vel differre liceret
 Quod germana pie Christo aspirante voluntas
 Suaserat atque paris concordis gratia juris.
 C Submotis igitur populis ne forte receptum
 Oranti obstreperet confuso murmure vulgus,
 Aut ostentaret proprias jactantia vires,
 Hos tantum adunxit socios quos cu' meo honoris
 Fecerat esse pares, et queis par cura precandi,
 Par studium, connexa fides, conjuncta voluntas.
 Additur et genitor trepidans quem munera Christi
 Acrius optantem faciebant vota fidelem.
 Tum sublimi animo erectus, sed corpore pronus,
 Sursum cor sanctum statuens, sed membra deorsum,
 Carne jacet, sed mente viget, conscendit in altum
 Mens conjuncta Deo, premitur jactantia carnis.
 Sic via dissimilis concordia adjungitur actu.
 Sic humilis properat quo præcesserit fideles.
 Nec mora, et assueti persensit signa favoris
 D Assidue sanctus congaudens hospite Christo
 Cordis sæpe fores ad talia munera pandens
 Tum benedicendo promi præcepit olivum
 Oblatum inficiens verborum nectare succum,
 Per quem mutato venit medicina liquori.
 Qui postquam infusus gratantis in ore puellæ est
 Confestim innexæ solvuntur vincula linguæ,
 Et madidas implens subito spiramine fauces
 Murmur blandiloquæ vox expectata revixit.
 Ac primum trepidam proprie signare loquelam
 Incertosque sonos genitoris nomine sumpsit.
 Hæc vox prima fuit, primoque loquentis ab ore
 Eripuit pater, atque auditam in viscera mersit.
 Exin prostratis supplex complectitur ulnis,
 Quique preces solus tulerat reticente puella,

Jam Domino gratis non una voce rependit.
 Nec sane alterius minor admiratio facti est,
 Cujus me memorem medicati infusio succi,
 Et decantati benedictio fecit olivi.
 Et quotiens pietatis opem medicina poposcit,
 Disparibus causis par gratia sanctificavit :
 Namque, ut sepe solent præcauto corde fideles,
 Vas oleo oppletum servando ea ducta salutis
 Vel justis offerre viris, vel condere sanctis
 Relligione locis, quibus aut operatio præsens
 Martyrii emeritis prodit virtute patronos,
 Aut quibus in cunas verbum venisse beatas
 Vel recolit manifesta fides, vel lectio prodit,
 Aut ubi contiguæ præcedens tempora lucis
 Horrescens diræ scelus exitiabile gentis
 Inseruit subitas nos interfusa tenebras,
 Aut ubi disrupti felicia concava saxi
 Attactu gavisa Dei, sine lege sepulcri
 Mox surrecturis patuerunt subdita membris.
 Aut hinc jam reducis gavisa ad sidera Christi
 Postrema excepit felix vestigia tellus :
 Quæ tam sanctifici conservant munera tactus,
 Quidquid adornatum commentum dextra paravit,
 Deditata suis longe discussit arenis,
 Disrumpens fragilem transfuso pulvere cratem,
 Extenti dissolvens septa metalli.
 His persæpe locis quibus hoc vicinia præstat
 Pacificum exponunt per vascula pura liquorem,
 Desuper infusi mutandum nectare roris,
 Quo fluit in sanctum cœlestis gratia succum,
 Aut quos longarum spatia interfusa viarum
 Diversa amotos penitus regione retentant,
 Credentes Dominum non claudi sine locorum,
 Et miserantis opem cunctas excedere metas,
 Incunctante fide præsentia munera poscunt
 Præsentis Domini, qui pro virtute favoris
 Non longe ad sese venientum vota fatigat,
 Propter et admotus contingit ubique rogantes
 Nec tardos vitat : properis vicinior astat,
 Fitque viæ finis solus conatus euntis.
 Hæc qui corde gerunt quacunque in parte vocati
 Munus habent Domini, seu sacris credita mandent
 Vota viris, seu sacratis quæcunque recondant
 Sanctificanda locis. Christus quod corpore sancto
 Non adiit, virtute tegit, licet ille reversus
 Ad sublime poli jamdudum et corpore regnet.
 Hæc secum stimulante fide, persæpe revolvens
 Excedens fragilem sexum virtute fidei,
 Et non feminei sublimis femina cordis,
 Credit, emissum tum sancto offerret olivum
 Quod precibus tanti pietas vicina ministri
 Non aliter votis Martino orante faveret,
 Quam si pernici propere translata volatu
 Intra ipsum Domini ferret sua vota sepulcrum,
 Vexillum complexa crucis, lignumque salutis.
 Tali plena fide canenti sedula vitro
 Sollicitis manibus viridans infudit olivum.
 Permutat niveum descendens unda colorem,

A Et tacito manans in concava subdita lapsu
 Crescit per nitidi paulatim augmenta liquoris,
 Ac sonitu reticente silens pinguedo tumescit.
 Attamen ut vacuæ fauces ad claustra paterent,
 Nec nimis oppleto nutaret dextra fluente,
 Qua de subjecto consurgunt colla rotundo,
 Oris adhuc vacui patulus residebat hiatus,
 Tum puer accepto properans perrexit olivo,
 Ad sanctum referens et vota et verba precantis.
 Nec tardat pietatis opus, cita gratia justum
 Commendat studium, ne vel cunctando fidelem
 Differat, aut dubium faciat mora parva favorem.
 Confestimque Deus per signa indulta probavit
 Quantum conferret præsens benedictio donum,
 Ne fortasse fides sensu trepidante labaret.

B Præsentis stupere viri, quod Christus adesse
 Jusserat electos tanta ad miracula testes.
 Sic crevisse illum Martino orante liquorem,
 Ut sursum elati consurgens unda tumoris
 Oppleret vacuum suspensio gurgite partem,
 Sic jugi ad summum properans ne linqueret imum;
 Ferveret exundans, considens plena maneret,
 Cresceret infusus, sed non vacuanda receptis
 Ad dominam donec felicia dona reportans
 Pergeret exultans famulus, meritumque beati
 Offerret tantis congaudens dextera signis.
 Talis præclari benedictio sancta prophetæ
 Cum vidua exiguum finisset prodiga sumptum
 Vascula mansuris supplevit inania donis.
 Ut quæ munificæ dederat documenta fidei

C Ditiore expensis fieret secunda petitis.
 Nec sane ut reliquas paveam contingere laudes
 Virtutesque viri, saltim hæc narrare valebo,
 In quibus ejusdem similis benedictio succi
 Multiplicis digne poscit præconia vocis.
 Una fides medicina frequens non dissonat actu,
 Sed distat numero par signis altera donis.
 Testis adest docto mirabilis ore Severus
 Et tota Christum cordis virtute secutus
 Insignis mundi titulis, sed clarior illa
 Qua mundum tempit sanctæ virtute fidei
 Nobilitate potens, sed multo extentius idem
 Nobilior Christi cultu quam sanguinis ortu,
 Hic sacrum canonem, distentæ et scripta coarctans
 Historiæ, geminis conclusit cuncta libellis

D Quæcunque a primis percurrerat edita seclis.
 Idem Martini titulos, vel gesta retextens
 Scrutator cautus veri fidusque relator
 Protulit in medium tam claræ insignia vitæ.
 Sic justam retinens æquato examine libram
 Ne dubia astrueret dicens, nec certa taceret.
 Hic sancto persæpe pie sociatus adhæsit,
 Ut solet in speculo cordis perspectio mentis
 Cognatæ similis morum sociare figuras.
 Quo mage credendum est testem magis esse pro-
 [batum
 Qui coram comperta docet cum visa loquatur.
 Ergo inter reliqua affectus documenta poposcit,

* Protinus extenti dissolvens, etc., ut versus constet qui claudicat in v. c. Digitized by Google

Sumeret ut sancti munus speciale liquoris
 Cui postquam fido tribuit benedictus amico
 Congaudens virtutis opem, monumenta favoris,
 Invexit Domini cum religione fidei
 Credens indultam sese deferre salutem,
 Et statuit celsæ sublimi in parte fenestræ
 Qua prætenta diem claudunt specularia purum
 Obvia ventorum flabris, et pervia luci.
 Hic niveæ ampullam textit velamina pallæ
 Ut distenta vagos prohiberent lineæ visus
 Occursura oculis, sed non arcantia mentes.
 Tum puer ignarus properantis turbine dextræ
 Dum rapit incauto festinus tegmina nisu,
 Vas vitreum illidens in marmora subdita jecit.
 Exsanguis stupuit domino pallente minister,
 Exsonitus rapido redit ad fastigia pulsu,
 Tinnituque vago simul omnia murmure complens,
 Inlisit semet, sumit, surrexit ab imis,
 Non sensit tantos ampulla impacta fragores
 Illæsa, et vitreæ manserunt tegmina crustæ.
 Sic liquor interior fragili conclusus amictu
 Exteriora cavæ duravit tympana cratis,
 Marmora ut in plumas penitus mutata putares
 Excepisse illam per mollia fulcra ruinam.
 Sic, Martine, tuum sic jugis gratia donum
 Sanctificata pie recipit, benedicta tuetur.

Quidam cum diri violentia sæva molossi
 Irrueret quatens furiosos gutture rictus,
 Rugatas retrahens oris de tegmine nares,
 Nudatos crebro collidens murmure dentes :
 Tam subito terrore pavens, non fuste, nec ictu,
 Sed solo os rabidum Martini nomine clausit,
 Quod simul insonuit compressi hæserè latratus,
 Erectæ cecidere jubæ, torvumque minaces
 Exstantesque oculi suffusas sanguine flammias
 Depositis clausere minis, tum blandius aures
 Mulcere, et terram contorta verrere cauda,
 Et caput inflexo pronum demittere collo.
 Quæ merito, Martine, tuis non mitia cedant
 Cum tantam rabiem vel solo nomine vincas ?
 Quid nunc miretur sævorum corda virorum
 Cedere, et humanos tibimet mitescere motus ?
 Ut quondam stupuere homines quod dira potestas
 Et vis crudelis tibi cesserit Avitiani,
 Cui feritas connexa minis et sola voluptas
 Ungula, carnifices, tortores, flagra, catenæ,
 Mors hominum, vox plangentum, pallorque reorum
 Carcer edax, fassi interitus, tormenta negantis
 Tartarei nimium sævissima bestia cordis
 Spirans innumeras furioso pectore cædes,
 Lumini feritate fremens intraverat urbem
 Quam sancto antistes Martinus honore regebat.
 Mæstorum pallens infelix ordo reorum
 Hærebat, nexis per squallida colla catenis
 Incutiens fratris stridentia vincula membris,
 Et motans tardos incurvo pectore gressus
 Talia Martino Phalaris spectacula præbens
 Proxima diversas parat ad subsellia cædes.
 Festinant rapidi furialis turba ministri,
 Instrumenta feris certatim exquirere pœnis.

A Illi ad tartareas depromunt vascula flammæ,
 In quibus incluso diri fervore vaporis
 Pix resoluta trucidis crepitacula posceret ignis,
 Qui procul exundans funestæ gurgite flammæ
 Sulphureo exceptum torreret corpus in antro.
 Ast alii sursum porrecti robora ligni
 Triste ministerium furioso corde parabant,
 Ut caro distentis propere male pendula membris
 Tortori laceros crucianda exponeret artus.
 Tartaream misero perfundens sanguine dextram,
 Et spargens tristem per vulnera crebra cruorem,
 Utque eadem geminum satiare pœna furorem,
 Incussor laceri quatiebat corporis artus,
 Disjiciens ruptis membrorum vincula nodis.
 Ast alii deferre faces, atque unguine multo

B Inficere in longum contextæ vincla papyri,
 Non ut discussas lux vinceret illa tenebras
 Obscuram ignifluo distinguens lumine noctem,
 Verum ut funereos miseris succenderet ignes
 Inligens laceris adnota incendia membris.
 Hæcine Martino debuisset in urbe videri,
 Et placidam tanto configi vulnere mentem,
 Ut sanctas saltim fama hæc contingeret aures,
 Aut pia concuteret vel solus viscera rumor.
 Ergo ut funereo mens est percussa paratu,
 Nuntius et diri sæva hæc commenta tyranni
 Prævia vicini dispersit signa furoris :
 Percurrit totas miseratio justa medullas,
 Ac sparsit celèrem pietatis flamma calorem.
 Et quamvis mortes miserorum flere reorum

C Cogeret humano recolens clementia casus,
 Non minor illa aderat præsentis causa doloris
 Idem quod fautor sceleris qui criminis ultor
 Se faceret prius ipse reum plectendo reatum.
 Crassior obiectum caligo obvolverat orbem,
 Grata quies placidam per cuncta elementa soporem
 Spafserat, et madido marcebant omnia somno,
 Pressaque mutarum reticebant murmura vocum.
 Horrebant mediæ nimis alta silentia noctis
 Obscura et proprium caligo fusa colorem
 Texerat, abripiens cunctis sua signa figuris.
 At non Martino capiendæ cura quietis,
 Sed sancta assistunt humanæ vota salutis
 Affectu stimulante animum, petit ergo cruenti
 Judicis instanti feralia limina gressu,

D Solus et intrepidus per opaca silentia vastæ
 Noctis, et horrentum secreta obscura viarum.
 Credo quidem umbrarum cunctas cecidisse catervas
 Quas malus instigat nocturna ad crimina demon,
 Atque alias diros blando siluisse molossos
 Terrificisque oris strictum siluisse latratum.
 Ergo ubi perventum est obstructa ad limina diri
 Judicis, et sævi claustrum ferale furoris,
 Ante domum media prostratus in aggere septis
 Arcetur foribus, sed fletu ad sidera pulsat.
 Sæva gravem tumido perflabat pectore somnum
 Bestia, distentis et mortis imagine membris
 Torpentes penitus stratis rejecerat artus,
 Cum subito angelicus concussit viscera terror,
 Vox etiam attonitas stupefacti irrupit ad aures.

Tene gravi infelix oppressit inertia somno
Bestia, corrupti ructantem pocula vini,
Ac pigrum crudi distendit sarcina ventris,
Et famulus domini nudæ super arida terre
Dorsa pium multo perfundens pulvere corpus,
Pro foribus jacet ecce tuis, ut claustra quietis
Objicis ad turpis nocturna silentia somni
Diriguit visu subito, propereque vocatos
Præcipit ad claustrum rapide properare ministros,
Ut seriem veri per nuntia verba referrent.
Verum ut sæpe solet membris torpore ligatis
Grata quies pressum vincire et vincere sensum,
Progressi paulum vix primo ad limina servi
Marcentes visu nimium, gressuque labentes
Murmura perplexis reddunt fallacia verbis,
Nullum pro foribus solerti indage repertum.
Rursum vicini longe amota voluptas,
Marcida confestim conclusit lumina somno.
Tum vero tremefacta novus præcordia terror
Concutit angelicæque minax sententia vocis
Surgere præcipitem præceptum iterando coegit,
Nec placuit rursus mandati afferre periculum.
Ipsè ad claustra cito contendit limina gressu,
Obstructæque fores domino reserante patescunt.
Obfuit claro venerabilis ore sacerdos
Ostentans sancto virtutum stemmata vultu,
Florebat multis elucens gratia signis
Relligione, fide, affectu, pietate, pudore,
Mens læta in gravibus, constans et seria lætis,
Nec feritate rigens, nec risu austera resolvens;
Prorsus sic media semper probitate refulgens
Ut non ira trucem faceret, non gratia segnem.
Talis pallenti species veneranda tyranno
Occurrit tetraè disruptens nubila noctis.
Et jam prodiderat sine verbis conscia tanti
Mens sceleris, quæ causa pii foret illa laboris.
Nec precibus pandenda fuit, prior ipse paventem
Protulit et tremulo confusus pectore vocem,
Cur mea, sancte, metu dudum torpore fatigans,
Excusso penitus turbas præcordia somno?
Tu foribus procul arceris, penetralia sancto
Irrumpis merito, subsistis corpore, jure
Ingrederis, terrore quatis qui carne moraris.
Nec sane abnuerim meritis hæc debita nostris
Cum duro innumeras spirarem pectore cædes
Sævus in urbe tua, precor ergo, ignosce fatenti,
Ut ere jure tuo, parci cupis, esto remissus,
Supplicis emitte reos, me solve reatu.
Nec mora : laxatæ raptim cecidere catenæ
Quæ modo pallentum stringebant colla reorum,
Servantes diræ morientia corpora morti.
Exsultat subito miseris spes reddita voto;
Lætitiâ mixtoque metu tam magna repente
Credere diffidunt trepidi, sed credere malunt.
Certant gratantes genibus se adolvere sanctis,
Cingere supplicibus vestigia blandius ulnis.
Ille Deo grates suadet magis esse ferendas,
Auctoremque hujus Christum monet esse salutis,
Qui sic criminibus parcat, si vera dolorem

A Commissi sceleris saltim conversio prodatur,
Nam penas superesse reis durante reatu.
Talibus alloquiis simul et pietate laborans
Supplicio absolvit vinctos, culpisque solutos.
Jam vero hoc donum quæ digne lingua loquetur,
Quod pavet attonitè saltim contingere sensu
Mens ad tam clari titulos angusta patroni?
Sic meritum sancti cunctas trepidasse catervas
Dæmonis, et tanti sic prodita signa pavoris,
Ut quoties propriæ progressus limina cellæ
Eminus amotam gressus movisset ad urbem,
Commissam invisens sancto moderamine plebem,
Vel cupiens offerre sacri mysteria ritus,
Gratia sic rapido propere progressa volatu
Torqueret trepidas captivo in corpore larvas ;
B Ut vixdum egressum sanctæ penetralia sedis
Per tormenta prius longe prægressa viderent
Adfore confestim, stridenti et murmure vocis
Judicis adventum clamaret poena reorum.
Ut vero in foribus vestigia prima locasset
Cernere erat raptis propere ad sublimia membris
Constricta aëris attolli corpora vinculis.
Et per inane gravis nutantia pondera carnis
Linquere contiguas pernici turbine terras
Supplicio suspensa suo, sed libera nexu,
Vincta precum meritis, propriis pendentiæ poenis,
Clamare admissas tacito sub Judice culpas ;
Nec percontantis confessio reddita verbis
Eruta per trepidam prodebat crimina vocem.
Namque solo acclinis transibat sidere voto,
C Spe Dominum tangens sanctus, sed corpore pronus,
Corde humilis, celsus merito, sine murmure clamas,
Occultus visu judex, virtute probatus,
Ad cujus meritum miracula tanta paterent
Inter inane reus pendens, et in aere tortor
Porrectis sursum pedibus, constricta rigentis
Vellera vestitus, tectis hærentia membris;
Ne flexu curvata suo vel lapsa retrorsum
Nudarent turpes appensi corporis artus.
Sic meritum, Martine, tuum, sic sancta potestas
Et prodenda Dei per servos gloria Christi
Excedens terras titulis et in aere regnat.
Siccitas etiam certum est te supplice nubes,
Grandinis et diræ suspensam hæsisse ruinam
Constricto penitus densati gurgite nimbi,
D Qui gravis et rigidi connexus frigore venti
In lapides duratus aquis, sic turbine crebro
In terras solidi jaciebat saxa liquoris,
Ut fruges, arbusta, hortos, pomaria, vites
Protererent crebris nimborum tela ruinis,
Confossa et valido quateretur verberare tellus.
Hæc pestis Senonum late grassata per agros,
Supplicii et leges consueta explere quotannis
Elisa assiduis nudaverat arva ruinis.
Amissam segetem pallens referebat arator
Perfracti penitus plangens vestigia culmi,
Et fossor vacuum sine fructu et palmitè vitem,
Sæpe gemens jugis post annua vota laboris
De jam turgidulis numerabat damna racemis.

Monstrabat fructus mater mœstissima ramos
 Repere consuetis per mitia pomula natis,
 Propter et arentis pallentia germina campi
 Mugitu pecudum reboantia saxa sonabant.
 Tabida lustrabant vacuos sarmenta recessus
 Quo poterant gemitu querulam testantia causam.
 Hoc igitur compuncta malo plebs cuncta vel acta,
 Tam clarum sibimet cupiens adhibere patronum
 Martinum exorat legato interprete supplex,
 Ut placare Deum studeat, veniamque precari
 Pro miseris, tandemque gravem depellere pestem.
 Supplicii satis esse datum, clementia Christi
 Auferret nimiam saltim post verbera cladem :
 Nec sane miseris spes expectata fefellit.
 Nam simul a Domino semper connexus et hærens
 Martinus solite pietatis dona poposcit.
 Suffragium sensere pium, depulsa quievit
 Tempestas, puroque dies nituere sereno,
 Ac exoptatis maduérunt germina nimbis.
 Nec spatio constricta brevi, sed tempore longo
 Gratior extentis commendans munera metis
 Quatuor et plenis permansit gratia lustris :
 Nec prius insanæ senserunt damna procelle
 Quam Dominus clauso præsentis tempore vitæ
 Ad requiem veram benedictum assumpsit amicum.
 Sic utriusque piæ transegit tempora vitæ,
 Ante salus terris, at nunc sublimis in astris.

Jam longa nimis languentis pagina libri
 Enervat clari titulos et gesta patroni,
 Grandia dum parvus loquor, et sublimia signis
 Splendorem laudis trepidus corrumpo relator.
 Sed quid agam? versu historiam percurrere novi;
 Judicium narrata timent, suppressa reatum.
 Rectius hæc lector fors fastidita relinquet,
 Quam pius auditor penitus subtracta requiret.
 Et prius immitem jam contigit Avitianum
 Sermo prior, nunc ordo operis revocatur ad ipsum.
 Hic sævos vincens dira feritate tyrannos,
 Tristia mœstorum sitiens tormenta reorum,
 Parcebat paulum Turonum mitior urbi.
 Hic tantum humani sensus vestigia prodens,
 Subdebat sanctis licet ora rebellia frenis
 Ingenitum reprimens Martini ad jussa furorem.
 Et sane manifesta hujus documenta medellæ
 Sic quadam patuere die : venerandus adibat
 Martinus diram tali sub iudice sedem
 Lenior ut tantis feritas mitescere posset
 Officiis, sancti obsequiis obstricta patroni.
 Ille in præcelso residebat forte sedili
 Conspicuis solio excellens nimumque superba
 Ambitione tumens, subito cum sanctus ad ipsum
 Aspiciens videt horrentis tetrique cruentam
 Dæmonis insani speciem cervicæ reclinem,
 Innexam toto pronam decumbere nisu.
 Quam procul ut flatu benedicti contigit oris
 Sanctus et admoto verbi terrore fugavit,
 Ignarus socii se credidit Avitianus
 Excepisse gravem maledicti in imagine pœnam.
 Ille refert : Ne crede meo te forte notatum

A **Judicio, aut subiti signum hoc existere motus,**
 Hæc pietas, non ira fuit quæ sævit in hostem,
 Pro misero miserata dolet, prorumpit in illum
 Hic noster toto penitus de pectore flatus
 Quem premere horrendo celsa hæc subællia nisu,
 Quemque tuæ pronum cervici incumbere vidi.
 Desine jam talis collegia ferre latronis,
 Consiliis plus crede piis, deprensa fugetur
 Calliditas, experta dolos cautela repellat.
 Jam pudeat parere reo, servire fugato.
 Talibus ejecto præclusa est janua cordis
 Dæmonio, sedisque suæ prærupta potestas :
 Mitior hinc proprio tandem sine iudice iudex
 Et gravis excusso rejecta est sarcina collo.
 Sic cuncta extrusos hostes de sede fugabat,
 B **Corda hominum absolvens, profugis nec templa re-**
 [linquens,

Jam quidquid vanus fanorum exstruxerat error
 Ardebat pronis late vastare ruinis.

Haud longo spatio præfata amotus ab urbe
 Vicus erat, veteris quondam vestigia castri
 Tunc famulis habitata Dei Christique ministris.
 Ambaciæ nomen prisicum prior incola dixit.
 Hic immensi operis præcelsam exstruxerat ædem
 Sacrilegi quondam vecors dementia cœtus ;
 In conum surgens turritæ molis in altum
 Mirificum tendebat opus, sic prorsus ad unguem
 Connexis semper crebro licet ordine saxis
 Ne celsum nutaret onus, ne rima pateret,
 Sed pulchrâ admotos lapides compago ligaret.

C **Quo magis artificis studium rationis egentes**
 Attonitis stupuere animis : sic stulta pudende
 Relligio invaluit venerans pro numine solum
 Ingenium geniumque Dei de nomine fabri.
 Hanc igitur sanctus subverti jusserat ædem
 Martinus : neglecta diu mandata fideli
 Presbytero exprobrat, tamen ille hæc jussa modesto
 Expleri potuisse negat : satis ardua fessis
 Hæc monachis, paucisque Dei docet esse ministris,
 Quæ vix collectæ vacuato rure catervæ
 Aut desudantes possent explere cohortes.
 Ilis patuit penitus justa excusatio verbis.
 Nec spes est infracta tamen, non ille vocandis,
 Vota parat populis, nec toto ex orbe coactas
 Ambaciæ ad vicum properat deducere turmas.

D **Auxilium cœleste vocat, spes omnis in illo est**
 Qui cœlum terramque regit, cui militat aer
 Et permansurum servant elementa pavorem.
 Rursum igitur setosi habitus stimulisque reclinem
 Consueti penetrare cutem, connexa rebelli
 Vellere duritiæ rigidis in vulnera flis,
 Pervigiles iterum gemitus, jejunia rursus
 Dilatis renovata cibus, noctisque laborem
 Mox successuro rursus jungentia soli.
 Nec longa hoc votum mora distulit : ecce reverso
 Tempestas violenta die circumstrepit ædem
 Turbine ventorum ruptis in flumina nimbis,
 Dividuae excusso scinduntur lumine nubes,
 Et collectarum super ardua moles aquarum
 Raucisono impactam collidit turbine cratem,

Reddit et expressum nimborum pugna fragorem.
 Intremuit tellus imoque excussa profundo
 Respuit impositæ fundamina pendula molis.
 Disjiciens sparsam procul a compage ruinam
 Et per prona rotans disruptæ fragmina molis,
 O nimium dilecte Deo, te supplice Christus
 Jam pronos celso siccavit in aere nimbos.
 Ad tua vota iterum celeres rediere procellæ,
 Accincta et gravibus nigrantia nubila ventis
 Parcere jussa satis, validas rumpentia moles
 Mollia graminibus, durisque immittit saxis.

Nec minus hoc meritum fuerit, nec dispare causa
 Gloria consimilis pariles imitata triumphos,
 Idolicæ effigiem celsissima fulcra columnæ
 Tollebant junctis procul ad sublimia saxis
 Altior ut species solioque elatior isto
 Despiceret miseram conficto numine plebem.
 Hanc quoque Martino cupienti evertere molem
 Cuncti defuerant ad talia vota parato,
 Sed spes ad Dominum semper festina manebat.
 Ergo ut pernici revolavit ad æthera sensu
 Auxiliumque citum cœlorum a Rege poposcit;
 Ignea consimilis specie, sed lumine dispar,
 Conminuit fragilem delapsa columna ruinam
 Sulphurea advolvens crepitantes flamma favillas,
 Fumantem attollens ambusto e pulvere nubem,
 Atque exundantem consumpta mole vaporem.
 Sic rutilo, Martine, polo, sic turbine venti
 Connectis geminos vel nube, vel igne triumphos.
 Nec mirum ut dominus servo promissa fideli
 Tam sancto impleteret famulo, qui dixerat olim
 Attonitis nimium tanta ad miracula servis,
 Hæc veræ fidei sese documenta daturum,
 Ut majora horum credentes signa probarent.
 Quid mirum est eadem Dominum complexisse latentem
 Per servos qui plura piis spondere ministris,
 Dignatus sursum sublimia corda paravit?

Nam sicuti prodit cœlestis pagina libri
 Femineam testata fidem post flumina multi
 Sanguinis, et tristem consumpto corpore tabem
 Attactu vestis celerem remeasse salutem :
 Sic data Martino est ejusdem gloria facti,
 Sed sanante Deo, qui nunc quoque celsus in arce
 Stellantis solii tangi per membra probatur,
 Quæ capiti æterno sancta compage cohærent.

Quid non mite pio, quæ non subjecta fideli
 Monstra viro? jussi parebant sæpius angues,
 Nec suberat victis feritas cognata venenis.
 Tranabat virus propter vada proxima serpens
 Et vitreas sulcabat aquas, exstabat ab undis
 Cum cervice caput, sindebat pectore summum
 Festinus fluvium, reliquos per cœrula tractus
 Flectebat vario sinuamina lubrica motu,
 Intorquens levis curvata volumina caudæ,
 Et vibrans tremulam ineditata in vulnera linguam.
 Hunc ubi vix medio Martinus in æquore vidit
 Contiguæ properum jamjamque accedere terræ,
 Compulit his dictis : Raptim remeare retrorsum
 Obstrictum virtute Dei, vel nomine Christi.

A Nequaquam ad vetitam ulterius contendere ripam
 Te jubeo : stetit in medio mala bestia fluctu,
 Et fractos rigidus torpor connexuit artus,
 Membraque captivo paulatim hæserè natatu,
 Donec præcluso præstricti gurgitis æstu
 Languida promisso fluitarent colla profundo,
 Et retro seminecem ferret piger alveus anguem.
 Atque utinam nostrum simili virtute venenum,
 Quod male transcursæ vitia vitæ lubrica vitæ
 Immergens rapido semper mea crimina sæclo,
 Convertat sancti miseratio fida patroni,
 Cogat et oblitæ rursus meminisse salutis,
 Ne prona in luteo mergantur membra profundo,
 Infectum et madeat vitiorum gurgite corpus,
 Sed stabiles sursum virtutum in margine gressus,

B Insistant fidei, terrena et gaudia calcant,
 Quæque fluunt celeri cupiant evadere nisu.
 Hoc tantum et paulum subsistam ad flumina voto
 Dum clari titulos recolens percurro patroni,
 Ad cujus meritum gaudens se subdere sancti
 Paruit imperiis jussarum gurgis aquarum.

Continuum semper jejunia ducta per annum
 Laxabant paulum sanctæ solemnia Paschæ :
 Mitius his tantum cruciabat membra diebus.
 Tum solum exiguum piscem sumebat in escam.
 Sed dum venturis servantur tempora signis
 Consueta officii votum captura fefellit.

Ille ubi piscantum vanum fluxisse laborem,
 Linaque per vacuum fluitasse extenta profundum
 Agnovit querulis mœrentum murmure verbis,

C Nam reliquis præsens diebus diaconus satis ore fideli
 Astipulator erat, quem cura instantior hujus [sic]
 Obsequii vigilem prægressæ tempora noctis
 Et fessum exacta præsentis parte diei
 Testem communis faciebat adesse laboris.
 Cujus ut anxietas sancti pia viscera movit
 Permotus mœrore pio, perge, inquit, et annera
 Transcursis propere solers scrutare fluentis ;
 Jam tibi captivam concludent retia prædam.
 Nec mora : confusus tanti sermone magistri
 Festinat diaconus, trepido spes reddita voto est,
 Nec dilata licet properum captura fefellit.
 Nam simul ac modico sepsit vada proxima lino
 Incussus tremuit motato cortice funis
 Implicitam prodens super invia cærula prædam.

D Innexum propere vicina ad littora traxit
 Congaudens esocem, tum toto pectore pronus
 Brachia labenti circumdabat humida pisci.
 Lubrica nudatis vix hæret præda lacertis
 Concussa et madidis jam pene elabatur ulnis.
 Donec paulatim cognata elementa relinquens
 Efflaret tenuem moribundus in aere vitam,
 Oraque languidulo tremulus reseraret hiatus
 Rejectæ applaudens signi motamine caudæ.
 Obstupuere suum monachorum gaudia votum,
 Qui de vicinis tanta ad spectacula cellis
 Egressi, implendum tali sponsore faventes
 Crediderant sancto prolatum pectore verbum :
 O vere æternæ speculum virtutis, ab ipso

Hæc tibi dona fluunt, qui quondam retia jussit
 Ducere nocturno incassum molimine fessos
 Discipulos mitteus numerosam in retia prædam,
 Concludens lectos sancta ad convivia pisces
 Quos medii abreptos penitus de turbine mundi
 Ad Dominum traheret sanctæ doctrina fidei.

Sæpe Deus voluit meritum sublime beati
 Illustres proferre viros, quo clarius, illis
 Testibus extulerat penitus quos gloria mundi,
 Prolata in populos virtutum signa micarent.
 Nam gestæ clarus tum culmine præfecturæ
 Arborius, vidit fulgentum luce micantem
 Gemmarum, dum sancta Deo solemnia defert
 Martini rutilasse manum, lumenque coruscum
 Vestire ignitam pretioso murice dextram,
 Et collisorum lapidum crepitare fragorem.
 Non tales vexilla ducum pinxere lapilli,
 Talia nec frontes regum diademata cingunt,
 Sed quales claris sanctorum in fine coronis
 Iuserit emeritas Domini sententia gemmas.
 Nec dubium quin præcipuæ probitate fidei
 Ultra hominem vario virtutum flore coruscet,
 Quem coram angelici meritum solatia verbi
 Historici felix testatur pagina libri.
 Nam cum Treverica permæstus ab urbe rediret,
 In qua dum miseris irato rege pavescit,
 Interitum, quorum vitam poscebat ab ipso
 Compulsus proprium paulum laxare rigorem :
 Mitior ad culpam respexerat Ithacianam
 Damnatæ impulsus clementer parcere causæ,
 Et reparare piæ rursus nova fœdera pacis.
 Hunc igitur nimis afflictum mœrore revisens
 Angelus, alloquio coram manifestus et ore
 Detulit ad mœstum solatia blandus amicum,
 Anxia collatis permulcens viscera verbis,
 Consilio mutanda docens, commissa resolvens.
 Talia præcipui signans præconia vatis
 Zachariam sancto cœlestis nuntius ore
 Exorsum sancti fecit prædicere nati,
 Spondens venturam post jussa silentia vocem.
 Denique non impar meritum par prodidit ordo.
 Utque illi soboles, sic gratia contigit isti
 Clarius adjecta virtutum luce coruscans.
 Nam sæpe expulsas captivo a pectore larvas
 Necdum præsentis verbis vel voce coactas
 Terrebat sanctæ felix vicinia cellæ,
 Excedensque procul benedicta habitacula virtus.
 Sic distenta nimis longe lateque micabant
 Præsentem Domini testantia signa favorem.
 Nec solo contenta solo, sed crebrius ipsos
 Martini titulis procul irrumpentia fluctus
 Videre immenso jactari turbine nautæ,
 Dum furit insanæ violentior unda procellæ,
 Quantum vel solo prodesset nomine sanctus.
 Sulcabat medium Tyrrheno marmore pontum
 Extentis properans puppis per cærula velis.
 Concita subjectum scindebat prora profundum
 Adverso albentis disrumpens pectore fluctus
 Linquens spumantem vestigia longa viarum.
 Cum subito oblectum prætendunt nubila cœlum,

A Humida nigrantem prætendunt vellera cratem
 Et perit in piceo penitus lux condita nimbis.
 Insistent validi pontum subvertere venti,
 Fluctibus et madidæ rubris miscentur arenæ,
 Franguntur celsæ violente turbine moles,
 Altius elato suspensa volumina fluctu
 Instabiles sursum nimium tollentia colles,
 Dum redeunt crebris solvuntur fracta ruinis,
 Innumerosque procul reddunt conlaxa fragores.
 Vela cadunt, resonant tremulo stridore rudentes.
 Nunc latet abscisso vicina ad nubila monte,
 Nutat in excelso rursus male pendula dorso
 Ancipitem casum metuens in utroque profundo.
 Ast alii quatiunt latera obsistentia fluctus
 Et fracti èlisa tabularum crate resultant

B Implentes laceram tam crebra aspergine puppem.
 Excudit avulsam ponti violentia clavum
 Rejecto rectore procul formido paventum
 Corda quatit tremulo convellens viscera motu,
 Pallentesque rigant non sola aspergine malas,
 Confusi gemitus, lacrymosæ et murmura vocis,
 Ruptaque singultu assiduo suspiria flentum
 Plangunt consimilem vicina morte querelam.
 Interea extremo quidam terrore coactus,
 Sed necdum instructus veræ ratione fidei,
 Cœleste auxilium tali clamore poposcit :
 Ignorate mihi, merito sed cognite sancti
 Quem veneror famuli, per quem tua gloria fulget
 Martini, miserere Deus, depelle periculum,
 Eripe nos, nam cuncta tibi proclivia sanctus,

C Ut memini, antistes crebra virtute probavit.
 Nec mora : constrato ceciderunt æquora fluctu,
 Et jacuit planus placidarum campus aquarum;
 Leniter exlaceram moderato flamine puppem
 Optata impellens zephyrus statione locavit.
 Sic meritum famuli per cuncta elementa probavit,
 Et sancti titulos Christus distendit amici
 Glorificans clarum super invidia cærula nomen.

Nec mirum est tam multa Deo fautore probandam
 Martini potuisse fidem, si quando beatis
 Pervigil excubiis tota virtute precandi
 Ad Dominum præsens felicia vota tulisset,
 Si tantum ignari penitus longeque remoti
 Gratia per solum meruit clarescere nomen.
 Quanquam ad præcipuam contendens pagina laudem
D Obstupefacta pedem retrahat, verbisque pavescat
 Vilibus ad tantam virtutum ascendere molem.
 Queis non unum hominem sanctus, sed protinus om-

[nem
 Suffragio medicante domum sanasse probatur.
 Testis adest claræ celsus vice præfecturæ
 Gratifico assignans hæc dona Lycontius ore,
 Cujus multiplici late grassata ruina
 Obruerat lues una domum : tabentia passim
 Corpora seminecum partes rejecta per omnes
 Stipabant fessis horrentia limina membris,
 Tristis ubique dolor, crebra et suspiria, fletus
 Assidui, et toto penitus de pectoris antro
 Extorti gemitus, convellens ilia flatus,
 Et jugis motus, cutis arida, flamma medullis

Insita succedens stomachum, gravis unda pavoris,
 Illa ad vicinum pallebant mœsta cadaver
 Corpora seminecum cognata, at funere tali
 Monstior exemplo morientum turba pavebat.
 Ast alii exanimes saltim contingere caros
 Officio miseri nimium trepidante timebant
 Ne dispersa graves sererent contagia morbos.
 Hos metus obsequio subtraxerat, at dolor illis
 Viscera multiplici præstruxerat anxia luctu;
 At qui postremis tumulassent membra sepulcris
 Dilati ad similem non longo tempore mortem
 Portabant pariles ad limina tristia morbos.
 Nil medicæ valere manum, nil graminia succis,
 Sæpe suis magnas languentum operata medellas.
 Tali igitur dominus confusus clade suorum,
 Diffususque suis precibus, placare laborat
 Suffragio sancti Dominum, meritoque patroni
 Allegans querulam Martino interprete cladem.
 Qui quanquam curæ jam læso iudice causæ
 Per nimium sentiret onus, tamen anxia clemens
 Sollicito affectu poscentis vota recepit:
 Nec prius absistit jugi cruciata labore
 Proterere exhaustis arentia membra medullis,
 Et prono duram tellurem elidere nisu,
 Assueta adjectis duplicans jejunia pœnis,
 Nec tenui saltim concludens lumina somno
 Exesam stimulans setoso vellere carnem;
 Quam Dominus tanti studio permotus amici,
 Finita tandem penitus mitesceret ira,
 Reddens optatæ felicia dona salutis;
 Gratantem et Dominum complectens turba suorum
 Exciperet totis contestans gaudia votis
 Narrantem clari titulos et gesta patroni.
 Qui, post depulsam Martino orante ruinam,

A Munera sic merito festinans reddere sancto,
 Argenti centum prædicta ad limina libras
 Detulit oblati compensans præmia donis,
 Ut medici meritum merces vel parva probaret,
 Munifica et studiis gratantis vota paterent.
 Quæ sanctus cari officio gavisus amici
 Præmia devoti affectum testantia æordis
 Nec renuit, dum tradentis dispensia cautus
 Cogitat, ut fructum fidei præmissa referrent
 Munera; nec rursum proprios suscepit in usus.
 Ne mentem sancti votum macularet habendi,
 Sed commissa Deo celo conclusit in alto,
 Ut modo captivos duris laxantia pœnis,
 Liminibus exclusa piis donata redemptis,
 Servarent admissa fidem, contempta rigorem.

B Perge igitur præmissa sequens, promissa repo-
 [scens

Antistes clarum cœli sublimis ad arcem
 Astrigeram sortite domum, rutilamque coronam
 Qui cunctam rabiem diri totumque furorem
 Dæmonis in parvam potuisti astringere muscam.
 At nos præsentem semper venerabimur artus
 Donec ad æternam redeas cum corpore vitam,
 Sanctorum adnexum tumulis, jungende coronis.
 Vix solum a nobis potuisti abscondere vultum
 Nobiscum pietate manens; te sæpe frequentes
 Invisunt oculi, coram curatio vivit.
 Adsunt optatæ festim dona salutis.
 Verba silent, sed signa nitent; sic corpore paulum
 A visu abstraheris, præsens virtute videris,
 C Quam precor ut misero manifesto corde petitam
 Semper adesse velis, ut cum meditatio carmen
 Finierit, teneat transcripta oratio laudem.

LIBER SEXTUS.

Invitas nostram revocanda ad murmura curam
 Dum vitam virtute paras, non clause sacerdos
 Lege obitus, carnique tuæ sine carne superstes
 Cerneris, expeteris, contingeris, atque teneris.
 Dum largiris opem præsentem, ostendis honorem,
 Quærenti assistens, et nunquam absconse precanti,
 Quam bene vicinus propter complectitur artus
 Spiritus, et sanctum perfundit gratia saxum.
 Nil longe est pulsante fide: clamantia corda
 Allegant proprias sine voce et murmure causas.
 Mentis verba legit qui sensum introspicit, et cor
 Visit, et arcanum percenset pectoris antrum.

Quinque prius recolens signavi gesta libellis,
 De multis vel pauca legens, quota portio nobis
 Comperta est tantis titulis quos contigit unus?
 Exiguum quanta pensat mercede laborem?
 Indigno rursum tanta ad præconia sensu
 Quanta sinit, fert vota rei bonitate patroni.
 Præcedit meritum pia gratia, palma tenetur,
 Nec sentitur onus: nondum libata laboris
 Cura mihi est, quod velle jubet jam muneris arrha
 [est.

O quantas potuit major facundia linguas
 Hoc operis decorare bono, consueta repelli
 Carmina non patitur, credit bona quæ sua novit.
 Nam certum jussisse ipsum quæ missus ab illo
 Interpres tentanda putat sociatus et hærens,
 Et semper tanti revehens præcepta magistri
 PÆRPTUUS felix docto victurus in ævo.
 Non famæ incertum narrat, nec credulus auræ
 D Rumorem attentas properat vulgare per aures.
 Coram visa probat, testis fidissimus astat,
 Inspectæ assertor fidei miracula prodit
 Luminibus oblata suis, et tradita votis.
 Huc ex diversis certatim partibus orbis
 Agmina conveniunt, numerosas millia causas
 Multiplicant, iterantque preces: dat gratia velox
 Optatæ pietatis opem, lætantur ovantes
 Emensi fructum celerem se ferre laboris.

Jam vero obsessos furioso dæmone sensus
 Huc vocat auxilium, rapit huc curatio velox.
 Sistuntur, trepidantque rei, confessio clamat
 Extorta imperio: sub iudice pœna salubris
 Cernitur, et proprias alieno in corpore voces

Edere pervasor captivo ex ore jubetur.
 Sentitur judex nec cernitur impius hostis :
 Exsul ab erepta properat discedere præda,
 Inter et instantes fugiens vanescere pœnas.
 Aeria in nexum constringunt vincula corpus,
 Quos rebare vagos nexos miraberis artus.
 Firmabunt inspecta fidem : quem pœna ligavit,
 Tormenta implicitis produnt constrictius ulnis,
 Pulsat et afflixis * obstacula membris (sic).
 Quid cum sidentes cancelli in tramite gressu
 Aerium sustentat iter? nutantia currunt
 Corpora et impositum cava subvehit aura volatum.
 Quin etiam in puteum qui templo clausus in ipso
 Fonte salutiferas eructat concavus undas,
 Corpora præcipiti jaciuntur concita saltu
 In pronum cogente reo, qui vertice presso,
 Prægressum sua membra caput detrudit in altum
 Gurgitis, et cerebrum membrorum mole perurget.
 Sed quis non videat cum corpora mersa resurgant
 Extentos patuisse sinus et fulcra favoris
 Mollifer exceptis ulnas reserasse ruinis?
 Artus prædo gravat, vitam clementia servat;
 Plus opis apparet studium quam pœna latronis.
 Quisque fide nutante labas attende, resurgunt
 Corpora, et ad vitam Martino orante trahuntur.
 Absorbes tantum miserorum membra profundum,
 Nec puteus patulo conclusos ore perurget.

Sed quid ego e puteis? fluvius testatur alumnus
 Mirandæ virtutis opus, qui mœnibus urbis
 Junctus contiguus allambit saxa fluentis.
 Hic medius cellam discriminat atque sepulcrum,
 Divisisque locis diffusum interserit æquor,
 Naviger inque freti speciem se gurgite vasto
 Disjiciens, longeque suis divortia ripis
 Instituens, oculos visu ulteriore fatigat.
 Et quanquam validos lassat tranando lacertos,
 Hunc fluvium a templo quod sanctos continet artus
 Et laudi æternæ felicia membra reservat,
 Insanas petiit misero cum corpore dæmon,
 Mersurus raptam vicino in gurgite prædam.
 Verum nil patitur miseratio tanta cruentum,
 Atque admittit diro sævissima jura tyranno.
 Duratum calcatur iter, solidata rebellat
 Gressibus, et passus properos non alluit unda.
 Trans fluvium siccas stupuerunt agmina vestes,
 Et gaudens hominem purgandum cella recepit
 Quæ dudum angelicæ felix fuit hospita vitæ.
 Nec quidquam gestum turbatæ tempore mentis
 In semet reduces sensu tenere recepto.
 Chunnorum plerumque sonos et fracta minantium
 Murmura, et incisas fera per compendia voces.
 Auxilium sub teste patens nescivit adeptus,
 Muneris ignarus, tantoque e munere salvus
 Plerumque inflexas aliena ad murmura linguas
 Possessor miseri rapiebat spiritus oris,
 Ut Græcis fluerent Gallorum verba loquelis,
 Et fando exprimerent gentem, nec nomine notam.

* Energumeni per cancellos basilicæ vehuntur et in puteum jactantur impulsu dæmonis, mox illæsi abstrahuntur. Vide Gregorium Turouensem, l. 1 de Mi-

A Quisquamne hunc sensu proprio putet esse locutum?
 Qui fatur non nota sibi, de pectoris antro
 Mugit, et edomitam flectit possessio linguam,
 Ut chordæ id resonant motus quod plectra pererrant,
 Imperioque magis nervorum fila loquantur.
 O quoties urgente Deo ventura fatentur!
 Et quorum oblectant semper mendacia fraudem
 Extortum a Domino coguntur dicere verum,
 Quæ pœna est manifesta loqui, præceptio vocem
 Elicit, et cedit mandato oppressa voluntas.

Illustrem virtute virum sed moribus almis
 Plus clarum magnumque fide qua celsior exstat
 Ægidium, hostilis vallaverat agmine multo
 Obsidio, objectis quæ mœnia sepserat armis
 Auxilia excludens, et clausos viribus urgens
 B Ut minus obsessis faceret divisio robur,
 Nec jungi ad bellum socialia castra liceret.
 Verum præsidio Domini dejecta fugantur
 Millia, et egressum portis bipatentibus agmen
 Restaurat solidas securo principe vires.
 Interea trepido vicinia mœsta pavore
 Pallebant tanti proceris discrimine, et omnis
 Anxia pendebat populorum cura paventum,
 Dum se quisque putat similem perferre procellam,
 Inque uno nutat quidquid consistit in uno.

Ergo aliquis fortè ex illis quos tetrrior ira
 Traxerat ad votum sorbendi in cæde cruoris,
 Præcipiti ad nutum Domini quasi turbine raptus,
 Præcedensque citos trans flabra et nubila ventos
 Gestorum seriem captivo e corpore prompsit,
 C Obsidione urbem Martino orante solutam,
 Atque ipsum donasse Deum populumque ducemque
 Mox patuit manifesta fides, seriemque probavit
 Ipse dies, eadem hora fuit, nihil ordine verso,
 Invitumque hostem fallere pœna coegit (sic).
 Ut Balaam cupiens Domini maledicere plebem
 Extorquente Deo cœtum benedixit ovantem.
 Haud alio penitusque ipso rerum ordine venit
 Nuntius, illam urbem tanta obsidione solutam,
 Præcipitem Rhodanum molli quem ponte subegit,
 Et junxit geminas connexo tramite ripas,
 Ut siccum præberet iter, quod puppibus instat,
 Desuper et presso nutans via pendet in amne.
 Hanc quoque præsentis sociatus sancte patrono
 Eripis, et cogis trepidum tua vota fateri
 D Quæ nollet donata tibi, reus astat, et Euro
 Ocior admissa optatæ specularia cædis
 Hæc quoque discussis patefecit calculus horis,
 Ipso ut res docuit, completa et prodita puncto.

Jam vero erga omnes curatio quanta medelas
 Non medicante manu, non succo allata salubri,
 Nec ferri perpessa aciem, nec graminis haustum,
 Ulcere nec raptum resoluti sulphuris ignem,
 Sed verbo medicante fluens, recteque probata
 Præcipiti virtute fides quæ cominus astans
 Omnibus, invitat, trepidat dum sanat adeptus.
 Hic cæci ignotæ stupuerunt munera lucis,

raculis Martini, c. 2, ubi hæc et sequentia omnia gesta narrat, sumpta ex libro Paulini sexto, ut ipsemet testatur.

Hic alacrem cursum vegetato corpore claudi,
 Hic nova collatæ vocis discrimina surdi:
 Quod causæ attulerint cladem, tot dona salutem
 Restituunt, semper pœnis numerosius astat
 Præsidium, præsensque fugat tutela periculum.
 Experta est tantam paralytica virgo medelam
 Afficiens miseros longo mœrore parentes.
 Namque omnem membrorum usum violentia morbi
 Abstulerat, cunctisque simul præmortua nervis
 Exanimos penitus stratis rejecerat artus,
 Et solo vivens gemitu spiramine fesso
 Et flatu exiguo stomachum quatiebat anhelum,
 Hæc sancti ad meritum manibus delata parentum
 Propter vicinum jacuit miseranda sepulcrum;
 Alterno nunc ora rigant rorantia fletu,
 Inque vicem effuso lacrymarum flumine certant.
 Permovit sanctum clementia, vix levis artus
 Attigerat miseros benedicti tactus olivi,
 Exsiluere pedes, nervi sumpsere vigorem,
 Et valida optatos senserunt brachia motus,
 Erectæque manus digitis lusere solutis.
 Gaudia confestim miseri votiva capessunt,
 Et vix tam trepidi credunt quæ credere malunt.
 Mutatur rursus facies meliore sereno
 Et nova perspicui rapiunt miracula vultus.

Attamen haud longa hoc meritum servavit ho-
 [nestas.

Qui nunc assiduis onerabant limina votis,
 Spontentes celerem post præmia tanta recursum,
 Atque inopum sumptum mox largitione levandum
 Munifice quos sanctus alit, vestitque sacerdos
 Consuetam devotus opem dum præstat egenis,
 Expensisque suis ditescit prompta voluntas.
 Anguis ut antiqui dirum rapuere venenum,
 Atque idem serpens qui quondam suaserat Evam
 Illos quoque consiliis simli livore coegit.
 Neglectam calcare fidem, dum prava voluntas
 Consiliis addicta malis diversa volentum
 Paruit infelix fœda ad mendacia verbis,
 Immemor inspecti penitusque oblita favoris,
 Idolicos repetit vesano pectore ritus,
 Dispositum mutavit iter, vegetamque puellam
 Auctori vitæ abripuit, diroque latroni
 Dedidit, ingratus fidei, sed subditus hosti.
 Verum ubi tartarei feralia busta tyranni
 Eminus aspexit deceptæ virginis error,
 Concidit, et dono tanti spoliata patroni
 Addicta est propriis eliso corpore morbis,
 Donec sanatam dominante priore puellam
 Mors raperet duplicata malis, et debita pœnis,
 Quam melius tantæ recolentem dona medelæ
 Ad vitam æternam vel præsens vita vocasset,
 Jure ut evangelici meminisset credula verbi
 Quo jussum Domini sanatum munere servum
 Peccatum vitare suum, ne rursus in ipsum
 Pergeret, et culpam pœna graviore piaret.
 Interdum injustos justo terrore coegit
 Virtutem sentire Dei; nam sæpe rebelles
 Si nondum præcepta regunt, vel verbera cogunt.
 Cum subito pavefacta metu graviore (sic)

A Auxiliatores pateretur Gallia Chunos,
 Nam socium vix ferre queas qui durior hoste
 Exstet, et annexum foedus feritate repellat.
 Horum unus stimulis furiosi dæmouis actus
 Irrupit sacram Domini prædo improbus ædem,
 Inde altare Dei gressu temerare profano
 Ausus, et intuitu furialia vota secutus,
 Abripuit sanctam tumulo vellentem coronam
 Quæ meritum sancti propter conjuncta docebat,
 Effugians illam quam Christo iudice sumpsit
 Fulgentem astrigera cœli sublimis in arce,
 Sed sensere oculi culpam, quod nuntia cordis
 Lumina perspectam voluerunt condere prædam.
 Intuitu peccavit ovans, nec cernere quivit
 Quæ rapuit, liquitque oculos, subtracta volaptas,
 B Obsessos gemuit visus quasi nocte diurna,
 Et circumfusæ quærens solatia lucis
 Vicinum doluit tenebris densiscere solem.
 Quid stupet aspectum subita caligine clausum?
 Jam tunc cæcus erat male cum rapienda videbat.
 Verum ubi quærenti crimen detexit amico,
 Et percontanti nudavit gesta sodali,
 Prægressum seu nocte ducem cogente secutus
 Dissimili petiit benedicta altaria voto,
 Edomitus jam clade sua, propiorque salutis
 Confessus commissa reus, seque ipse salubri
 Iudicio damnare volens, meruisse videtur
 Hinc veniam, quod se pœnam meruisse fatetur.
 Compensat plectenda dolor, perversa reformat.
 Amissa ut capiat, sumit sua, quæ tulit, offert.
 Mens perversa habuit pœnam, conversa medelam.
 C Ast alius cædem sitiens violentior ira
 Dæmone ferridior qui captus in corpore clausus
 Tartareo miserum furiosus jure premebat,
 Percolit obsessum funesto a dæmone corpus,
 Hospite tam diro tanto crudelior hostis
 Sanguineumque ense perfolso in pectore mersit.
 Verum persistens insaniam vel furor idem
 Spumantem gladium rorantem et sanguine dextram
 Vertit in actorem sceleris vix cæde peracta,
 Et latebras tanti sceleris mucrone resolvit
 Ac facinus male conceptum per viscera quærit,
 Quam cito iudicium velox vindicta probavit,
 Et se cum tali admissis propera ultio junxit.
 Nec quisquam dura ista putet, cum pauca timorem
 Signa acunt, pœna exterret, formido medela est.
 D Ornatum sanctis altaribus addere gaudens
 Certatim populus studio properabat ovantum.
 Verum cum pulchras molitio tanta columnas
 Tentaret sancti transferre ad limina templi:
 Quidam tam properis cæcato corde rebellans
 Obvius ire parat vel talia cœpta morari
 Instinctu impulsus furiosi dæmonis audet:
 Insuper uxori minitans quod fletibus ejus
 Expletum pensaret opus, cum forte propinquo
 Rure habitans quæsitæ operi instrumenta dedisset.
 Nec mora, et in parvi vada per lucentia rivi
 Præcipiti dejectus equo, non reperit ulla
 Quæ possent pronum corpus demergere lymphas.
 Mergendus quæsitavit aquas tenuique fluento

Incubuit moriens, quas presserat hausit arenas ;
 Naufragium sine puppe rapit, sine flumine gurgēs :
 Agnoscunt elementa Deum, nil casibus inde
 Mentiri licuit quod jussio sola peregit.
 Non illas certe lacrymas tua funera flenti
 Præmissæ movere minæ, sed plangit, ut ante
 Ominis exosi vates ventura canebas.
 Præcedis nostras jam non prohibendo columnas,
 Nec rapis ornatum templo, rapiende sepulcro.
 Sed populus majore fide devotus et instans
 Præcipuum celeravit opus, virtute probata
 Judicium emicuit, præsens devotio crevit.
 Jam posito terrore legens correcta periculis,
 Munera præcipui numerabis blanda patrōni,
 Et post percussum victo serpente venenum
 Nectarei primum succo gaudebis olivi ;
 Quod quoties sancti vicinia juncta sepulcri
 Cominus excepit, mutavit vera liquorem
 Gratia, et advexit properas festina medelas.
 Perlatum obtulerat felix antistes olivum
 Incunctante fide quod spiritus ille rigaret,
 Et nova contigui perfunderet aura favoris,
 Perpetuus Domini non solum nomine cultor,
 Et prægressa pii sectans exempla magistrī.
 Hunc cum vellet opem veneratus ferre saluti
 Expertumque bonum cunctis adhibere medelis,
 Abrasus propere benedicto e marmore pulvis
 Admixtus sancto vires duplicavit olivo
 Ut sic resperso virtus geminata liquori
 Augeret contacta fidem, sociata salutem.
 Verum ubi vel modicam sensit vicinia micam,
 Gratia contactum velox suspendit olivum,
 Et tumor exundans efferbuit, auxit abundans
 Copia quod coram prolato munere crevit.
 Celsior ore suo diffusio claustra rigavit.
 Et tamen exundans non fecit gratia damnum
 Et subjecta fluens, et semper plena repletis,
 Non maculat unquam madidas hæc gloria vestes.
 Majorem hæc retinent inspecta Siloa nitorem,
 Quæ totum testantur opus, non abluat ullus
 Quæ virtus tanto indicio perscripta notavit,
 Nec clausa est laus ista loco, sectata fideles
 Gratia sublimes titulos et in aera misit.
 Ipsæ etiam sancti meritum sensere procellæ,
 Grandinis et terror densatis nubibus hæsit
 Vastandisque locis clementior ira pepercit.
 Quidam confidens veram se ferre salutem,
 Si quidquam e sancti licuisset limine templi
 Ad propriam deferre domum, benedicta salubris
 Congaudens famulus suscepit præmia ceræ.
 Experta est gavisus fides quod pectore toto
 Senserit auxilium : spes expectata revixit,
 Evasit protectus ager jacula illa liquoris
 Saxea, et astrictæ glacialia verbera lymphæ,
 Ac fructus satione tegens quæ condita terræ
 Extendit patulos votiva ad tegmina ramos.
 Indultum stupuit vicinia cuncta favorem
 Et patuit veris virtus jam cognita signis.
 Non ego centenis possem hæc præconia linguis
 Cuncta loqui, aut tantas virtutum evolvere palmas :

A Nec mihi mendacis pulsanda oracula Phœbi,
 Nec confictarum plectra exspectanda sororum.
 Nos alter repleat tanta ad præconia laudis
 Spiritus, et nostro det verba et gaudia cordi.
 Ut verum cantare queam, mea Musa, patronus,
 Me foveat, vegetetque meum sua gratia sensum,
 Ne vincar splendore operis, neu lumine tanto
 Obrutus instabiles oculos a luce reflectam,
 Perspicuoque canam celsa et cœlestia sensu.
 Crede Deo, lecture, pio quæ credere nobis
 Ambigis, et Christo cuncta hæc proclivia noscea
 Quæ dedit, et sancti titulus accrescere jussit.

Obsequium solemne pio deferre quotannis
 Assuevit populus, reducis cum circulus anni
 Instaurat renovans sanctæ mysteria Paschæ ;
 B Invitat propriæ veneratio plurima cellæ
 Quæ tam præcipuo patuit fida hospita sancto,
 Angelico possessa viro, prona ora madescunt
 Fleibus, et lacrymis sancti vestigia quærunt,
 Quæ loca contigerit psallens, quæ presserit orans.
 Hinc meminisse volunt in quo libaverit escas
 Immensa exiguo laxans jejunia gustu,
 Cœlesti auxilio excubiis quæ cella quietem
 Foverit, atque brevem membris largita soporem
 Sublimem vigili recrearit imagine mentem.
 Huc populum congauget ovans perducere pastor.
 Transfretat exceptum numerosis puppibus agmen
 Et fructus sub classe latent : huc sexus et ætas
 Omnis adest, vacuæ resident custodibus ædes
 Et cunctis alterna fides penetralibus astat.

C Interea infuso mortis vel criminis auctor
 Invidiæ livore suæ, conatibus istis
 Obvius ire parat, navemque aggressus onustam
 Fluctibus in mediis vastoque in gurgite mersit,
 Involvens alto simul omnia rapta profundo,
 Implicitumque trahens decursu fluminis agmen.
 Quam cladem exspectabat ovans, quantoque triumpho
 Optatæ numerabat funera mortis (sic),
 Divulsos rapiens nutricum a pectore parvos,
 Dispergensque vagas super invia cœrula clades ?
 Ast alio cernens nexu cervice gravata
 Mergere depressum quod strinxerat ulna cadaver,
 Hos madida jam veste trahi, sed quærere cœlum
 Lumine et infusos vel murmure pellere lymphas.

Interea consors Martini in nomine clamor
 D Auxilium cœlestis ciet, prosternitur omne
 Vulgus, et humentes fletu perfundit arenas.
 Debebat tam læta dies specialia mœstis
 Gaudia, et eximium solemni in tempore munus.
 Adfuit in mediis confestim mitior undis
 Spiritus, et diræ rapuit jura improba morti.
 Suspendit vaga membra liquor solidata saluti,
 Lymphæ artus subvexit aquis, non icta natatu,
 Nec permutatis sulcata et saucia palmis,
 Inmotum gestavit onus ripisque revexit,
 Gaudia et advectam numerarunt læta salutem.
 Agnovit natum genitrix, infantia matri
 Hæsit, et amplexu genitor sua pignora fovit.
 Frater, mater, herus, famulus, matrona, propinquus
 Collato coiere gradu, gratesque resultant

Vox cecinit, sanctisque Deum laudavit in hymnis.
 Vix audet quisquam confestim credere visis.
 Consulit et dubio trepidantia lumina voto,
 Nec fracta est terrore fides, properatur ad amnem;
 Ocius instaurat vegetas nova gratia vires,
 Non habitum mutare placet, cum vestibus hisdem
 Exsultant, madidoque fides non alget amictu.
 Sic ripa ulterior tanto gavisa triumpho,
 Cantemus Domino læta et credula, dixit (*sic*),
 Præda illæsa canit, submersus prædo remansit.

Ecce iterum Dominus scissi Jordanis hiatu
 Divisum patefecit iter, populumque per amnem
 Prægressæ jussit se jungere cominus arcæ,
 Ad fontem remeans vertit sua flumina gurges,
 Et sistens cursum refluus properavit ad ortum,
 Hæc loca calcatis populus protrivit arenis
 Navita quæ trepidus, remo veloque cucurrit.
 Quas terræ, pontique vias non nominis hujus
 Gloria pernici penetravit concita saltu,
 Æquoreas egressa vias, et pervia nautis,
 Vasti dorsa maris validis abrepta procellis?
 Puppis in ignotum longe delata profundum
 Extra hominum classisque vias torpore ligatum
 Turbinis impulsu præceps irruerat æquor.
 Egressum spes nulla dabat. Nam glute liquoris
 Immota absistens pontus tabulata tenebat
 Obsidione maris cupientes vota procellæ.
 Verum nulla datur miseris exire potestas
 Naufragium tam segne tenet sine motibus ullis
 Quæ natat in pelago non enatat, hæret in undis
 Detestanda quies pontus quod sustinet obstat,
 Nec vehit impulsu puppem, nec sorbet hiatu.
 Effugii via nulla patet, nam servat in undis
 Fluctibus astrictam torpens custodia prædam.
 Spes est una Deus, solus quæcunque creavit,
 Et regit, imperium servant elementa creantis,
 Ad nutum Domini raptim commota quiescunt,
 Insuetos motus propere torpentia discunt,
 Dispositisque prius rebus dat jussio legem.

Quidam rumorem sensu meliore secutus
 Martini titulos fama vulgare pro orbem
 Compererat, plenaque piis miracula gestis,
 Hic cogente malo solam ratus esse salutem
 Ad verum clamare Deum, sic forte precatus,
 Ad cælum visus lacrymarum fonte rigatos
 Erigit, atque oculis cordis penetrabilia jungens
 Aspice, ait, miseros spes una et vera salutis,
 Martini miserere Deus, qui tanta per illum
 Sparsisti in populis divini signa favoris,
 Et meritum virtute probans extendere terras
 Jussisti titulos etiam trans æquora claros.
 Ille suis solvat vel laxet vincula puppis
 Suffragiis, cogat divisas cedere lymphas,

A Et tantum fluctum rarescere gurgite ponti.
 Nec mora, et allapsi propere vis maxima venti
 Expulit arreptam discisso gurgite navem,
 Et vexit facili super invia cærulea flatu,
 Moxque exoptata portus statione refovit,
 Nomine Martini vectus simul atque revectus.
 Assiduæque fide dona exorata canentes,
 Quis tandem hæc sensu capiat; quis carmine pingat
 Quis numerare queat, quis promere? vincitur omne
 Ingenium, cohibent pressas præconia linguas.
 Attamen inferior titulis quos gloria comit,
 Quæ comperta mihi toties vel scripta relegi
 Cum fari ut dignum est, nequeam, vel tangere nitar.

Quidam de sancto repetens sua limina templo
 Præsidium domui credens afferre salutis
 B Detulerat secum sanctam ad penetralia ceram,
 Fidens quod tanti benedictio juncta patroni
 Tam justæ fidei meritis virtutis adesset.
 Et jam tempus erat prodi documenta favoris.
 Forte per elapsum serpens incautius ignem
 Flamma vorax vires augens per pabula ligni
 Urgebat jam clade domum. Vapor undique in auras
 Plurimus undantem glomerabat turbine molem,
 Arida sorbebat rapiens atque obvia lambens,
 Et solas linquens de tanta clade favillas.
 Nec spes effugit propius flagrante periclo.
 Sepserat incumbens propter penetralia terror,
 Et tam contiguam vicina pericula prædam.
 Ad sanctum rediere preces, clamore fideli
 Poscitur, atque iterant crebræ nomina voces (*sic*),
 C Ipse herus accensæ rutilantia lumina cære
 Unguine felici blandam fundentia lucem
 Prætrepada velox rapit ad penetralia dextra,
 Atque inter medias statuens flagrantia flammæ
 Ignis præsiidiis ingentem reppulit ignem.
 Hæsit turbo furens, vastator protinus hostis
 Terga dedit, rabienque ignis scintilla fugavit.
 Non ita si totos jecissent nubila nimbos
 Desuper infusæ possent prodesse procellæ.
 Aut si certanter rapuissent flumina coetus,
 Quilibet hæc quirent exhausto flumine fontes
 Tam celeri præstare bono quam vera potestas
 Ignis prætrepidans refugit sua pabula ceras
 Alterosque favos consors natura pavescit.
 Virtute interimit flammam quam lumine nutrit
 Nectare perspicuo redolens pinguedo liquores.
 D Hæc paucis ausus propere percurrere verbis
 Signavi inducto populo relegenda fideli,
 Firmavere humilem tam grandia gaudia vocem,
 Quæ quæris descripta parum mirabere gesta,
 Sufficit ut carmen temnens præconia laudis
 Nil morti licuisse, palam cum vita probetur.
 Perpetuum urbs Turonum Martino antistite gaudet.

EPISTOLA

B. PAULINI AD PERPETUUM EPISCOPUM.

Domino sancto ac beatissimo patrono Perpetuo episcopo Paulinus.

lurato asinæ ora reserastis qui mihi loquendi fidu-

ciam præstitistis, cum objecta ore in eo loca reverentius silentio conticescerem quam imperita verborum garrirem. Sed quærit de suffragii assidui